БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят Үнэн

КПСС-эй Бурядай обкомой, Улан-Удын горкомой,
Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй орган

№ 121 (8953)
МАЙН 26
ВТОРНИК
1959 он
Сэн 20 мүнгэн.

МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

ТҮҮХЭТЭ ҺАЙНДЭР БОЛОТОР ХАХАД ЖЭЛЭЙНГЭЭ ТҮСЭБ, АБАҺАН УЯЛГАЯА ЗААБОЛ ДҮҮРГЭЕ

...ха дүү арадуудай хани барисаа... алдарта һайндэртэй дашарам... лан, Эхэ ороноо баясуулхын ...ада эрхим дээдэ бэлэгүүдые ба... гэһэн халуун хүсэлэнтэйгөөр ...ят оронойМнай хүдэлмэришэд, ...шад, интеллигенци ехэ омог... дорюунаар ажаллажа байна. ...үүхэтэ һайндэрэй хүндэлэлдэ ...э хүсэтэйгөөр дэлгэрһэн социа... ...тическэ мүрысөөндэ промышлен... ...ть болон транспортын хүдэлмэ... ...эд, Заиграйн модошод, Түгэнын ...шад, Борьёсгой хонишод, ...галай загаһашад — бултадаа ...хитэйгээр оролсоод ойн баярай ...гүүдые бэлдэжэ байна.

...э мүрысөөн соо бага бэшэ ам... ...тануудай туйлагдажа байһыень ...тайгаар тэмдэглэмээр. Түүхэтэ ...оон жэлэй түрүүшын дүрбэн һа... түсэбые республикымнай про... ...ленность болзорһоонь урид ...гээд, нёдондоной энэ үеынхиһээ ...эд үлүү ехэ продукци үгөө. ...мышленностьда ажалай бүтээсэ ...аан процент шахуу ургаа.

...жалай бүтээсые эрид ехээр дээ... ...үлһэнэй ашаар ПВЗ-гэй шэрэм ...халгын цех 1959 оной зургаан ...соо бэелүүлхээр абаһан уял... ...амжалтатайгаар дүүргээд, ту... ...өө гадуур 452 тонно шудхамал ...эм Эхэ орондоо үгэнхэй. Цехын ...ектив продукциингаа өөрынь ...сэнгые нилээд доошолуулаа, ...оон жэлэй хүндэлэлдэ зорюулаг... ...ан уралан нарижуулгын жасада ...мянган түхэриг оруулаа.

...ромышленность болон барилгын ...алын шухала асуудалнуудые ...шэн хэлсэхын тулада КПСС-эй ...тэй Пленум зарлаха тухай ...тральна Комитедэй мэдээсэл ...рика, заводуудай хүдэлмэришэ... инженерно-техническэ хүдэл... ...лэгшэдэй үүсхэл эдэбхиие улам ...эйгөөр бадаруулба. Үйлэдбэри... комплексно механизаци, автома... ...ци үргэнөөр нэбтэрүүлхэ тухай ...дхалнууд олоор орожо заха... Энэ талаар ПВЗ-гэй олохон ...үдтэ, «Механлит» заводто, мя... ...ай комбинадта, Улан-Удын мо... ...ой заводто нилээд хүдэлмэри ...лагдажа байна.

...лан-Удын модоной завод долоон ...эйнгээ түсэб 6 жэл соо дүүргэ... шухала хэмжээнүүдые бэелүүл... түсэбһөө гадуур һара бүхэндэ мянган түхэригэй сэбэр олзо ...лдаг болохо гэһэн ехэ һайн ...эл гаргаад, республикын про... ...ленность, транспорт болон ба... ...гануудай хүдэлмэришэдтэ, ин... ...ерно-техническэ хүдэлмэрилэг... ...тэ, алба хаагшадта хандаба.

...рэшэлэн республикымнай хү... ажахын, хүдэлмэрилэгшэд аба... уялгаяа заатагүй дүүргэхэеэ ...дожо, габшагайгаар ажаллана. ...а, һү, үндэгэ гүрэндэ худалдаха ...ад жэлэйнгээ түсэбые дүүргэһэн ...озуудай тоо үдэрһөө үдэртэ ...шорно. Энэ талаар түрүүлжэ ...һан аймагуудшье бии. Закаме... аймаг гүрэндэ мяха худалдаха, ...арын аймаг—үндэгэ худалдаха ...ад жэлэйнгээ түсэб дүүргэһээр ...энэй. Шэн габьяата ажалаараа ...им үльгэр жэшээ харуулжа яба... түрүү һаалишад, хонишод, ме... ...изаторнуул болон кукурузаша... тоолохо болоо һаа олон.

...олоон жэлэй түрүүшын хабарай ...лгашье урда урдынхиһаа эмхи... ...ээр, богонихон болзор соо, муу ...ээр үнгэргэгдөө. Мүнөө кукуру... хартаабха, овощь хаа хаанагүй ...гдажа захалаа.

...гөөр промышленна предприя... ...удайшье, колхоз, совхозуудай... хүдэлмэридэ дутуунууд олон ...аар. Тэдэ дутуунуудые дары ...хажа, урдаа байһан харюусал... ...ай зорилгонуудые бэелүүлхэ ...ата.

...бхын түрүүндэ ямар дутагдал тохёолдоноб гэхэдэ, 1959 оной үнгэрһэн дүрбэн һара соо үйлэдбэриингөө түсэб дүүргээгүй предприятинууд, абаһан уялгаяа бэелүүлээгүй колхоз болон совхозууд бии. Жэшээлхэдэ, Улан-Удэ городой арбаад предприяти валовой продукци гаргаха талаар дүрбэн һарынгаа түсэб дүүргэнгүй байшоо. Оронойнгоо шэнэ барилгануудые модоор хангаха уялгатай «Забайкаллес» комбинадай хэдэн леспромхозууд дурсагдагша үе соо урдахи зорилгоёо дүүргэжэ шадаагүй. Олохон предприятинуудта ажалайнь бүтээсэ эрид ехээр дээшэлнэгүй, продукциинь үнэ сэн химдарнагүй. Валовой продукци гаргаха түсэбөө дүүргээд, харин эрхим шанартай элдэб зүйлэй хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэрилхэ гэһэн зорилгоёо бэелүүлдэггүй предприятинууд бии.

Республикымнай хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй урда бүри ехэ харюусалгатай зорилго байна. Юуб гэхэдэ, олохон колхозууд, зарим совхоз болон аймагууд гүрэндэ мяха, һү, үндэгэ худалдаха түсэбөө, энэ талаар абаһан уялгануудаа дүүргэнэгүй. Республикамнай һү үйлэдбэрилгөөр илангаяа ехээр гээгдэжэ ябана. 1958 онойхидо орходоо 1959 ондо 1,4 дахин ехэ һү үйлэдбэрилхэ уялгатай аад, харин үнгэрһэн дүрбэн һарын дүн дээрэһээ харахада, олонхи аймагууд нёдондоной энэ үеынхиһөө бага һү һааһаншье, гүрэндэ худалдаһаншье байна. Зарим аймаг болон колхозой хүтэлбэрилэгшэд һү һааха, гүрэндэ худалдаха талаар абаһан уялгаяа дүүргэдэггүй байһанай гол шалтагааниие ган гасуур боложо, үбһэ ногоо, кукуруза багаар абаад, тэжээлээр дуталдаһан ушараар—гансал энээгээр тайлбарилхые оролдоно. Иимэ шалтаг урдаа баряад, ондоо дутуунуудаа энээгээр халхалхаяа эрмэлзэхэ гээшэ буруу бшуу. Яахадааб гэхэдэ, һаагдаһан һүн гүрэндэ худалдагдангүй, хэрэгтэ хэрэггүй газарта дэмы ехээр гаргашалагдана. Жэшээнь, Заиграйн аймагай «Гигант» колхоз апрель һарада 20.052 литр һү һааһан аад, харин гүрэндэ миил 7 177 литр худалдаһан байба.

Иимэ ябадалтай эрид шангаар тэмсээгүй һаа, гүрэндэ һү худалдаха хахад жэлэйнгээ түсэб дүүргэхэмнай бэрхэтэй болохо байна. Гүрэнэйнгөө урда абаһан уялгаяа дүүргэнгүй байха эрхэгүйбди. Колхоз, совхоз бүхэндэ һаагдаһан һүнэй ехэнхи хубинь гүрэндэ худалдагдаха зэргэтэй. Нэгэшье грамм һүн дэмы гаргашалагдаха ёһогүй.

Колхоз, совхоз бүхэн гүрэндэ мяхашье, һүшье, үндэгэшье худалдаха хахад жэлэйнгээ түсэбые, абаһан уялгаяа заабол дүүргэжэ, ород гүрэндэ Бурят оронойнгоо ороһоор 300 жэлэй ойн баярые угтаха зорилготой.

Республикамнай нёдондонойхиһоо 1,8 дахин ехэ мяха үйлэдбэрилхэ зэргэтэй. Энэмнай ехэ харюусалгатай зорилго гээшэ. Энэ зорилгоёо бэелүүлхын тулада үүсхэл оролдолго гаргаха, арга боломжоёо дууһан хэрэглэхэ шухала.

Һайндэр болотор һараһаа үлүүтэйхэн саг үлөө. Энэ богонихон болзор соо тон ехэ юумэн хэгдэхэ болоно. Тиимэһээ хэзээ хэзээнэйхиһээ габшагайгаар, эдэбхитэй үүсхэлтэйгээр, хэрэг бүтээсэтэйгээр хүдэлхэ болоо.

Аха дүү арадуудайнгаа алдарта һайндэртэ зорюулан 1959 оной зургаан һара соо промышленна предприяти бүхэн үйлэдбэриингөө түсэбые, колхоз, совхоз бүхэн абаһан уялгаяа болзорһоонь урид үлүүлэн дүүргэжэ, Эхэ ороноо баясуулха зэргэтэй.

Ороной полинуудта

108 миллионһоо дээшэ гектарта хабарай тарилга хэгдэбэ

...абарай тарилга орон доторнай ...алтатайгаар үнгэргэгдэжэ бай... Советскэ Союзай колхозууд бо... совхозууд майн 20 хүрэтэр 108 ...лион 712 мянган гектарта таряа ...ба. Союзна республиканууд ...оо Украина эгээн түрүүлэн та... ...аяа дүүргэжэ, түсэбөө 101 про... ...т хүргөө.

...сад союзна республикануудта ...лга дүүрэхэ болоо. Хабарай ...исын ехээр тариглдаг газар... ...та—Казахстанда, Сибирьтэ та... ...а хэгдэжэ үргэлжэлһөөр. Эдэ ...нуудта һүүлшын үдэрнүүдтэ ...дулаан боложо байна. Казахстанда 20 гаран миллион гектарта хабарай таряан таригдаба.

Орон доторнай кукуруза таригдажа эхилээ. Мүнөө үедэ 17 миллион шахуу гектарта кукуруза таригдаа. Энэнь үнгэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо 5 гаран миллион гектараар ехэ болоно. Кукуруза квадратно-гнездовой аргаар, шанартай үрэһөөр таригдана.

Хартаабха, овощь, лен-долгунец, элдэб ногоо үнгэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо нилээд урид таригдажа байна.

Дунда Азиин, Кавказай республикануудта үбһэн сабшагдажа байна.

КУКУРУЗА ТАРИХА АГРОТЕХНИКЫЕ НАРИНААР САХИХА ХЭРЭГТЭЙ

Эмхитэйгээр эхилбэ

Һаяхан томодхогдоһон Сталинай нэрэмжэтэ колхозойхид (Борьёо) Зэдынгээ аймаг соо эгээн түрүүлэн, кукурузын тарилгада жэгдэрэн ороо. Артелиин 1-дэхи отделенидэ нүхэд В. Цыренов, Д. Аюшеев гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг хоёр агрегат энэ үбэлдөө, хабартаа һайса утэгжүүлэгдэһэн Дабхарай Ара, Дабхарай Шэлэ гэжэ үрэжэлтэй, хүрьһэтэй шэнэ газарнуудта кукуруза квадратно-гнездовой аргаар тарижа байна.

Эдэнэр газараа уридшалан һайнаар хахалжа элдүүрилээд, дэгнүүлынь бутаруулан борнойлоо, удаань тэрэнээ жэгдэлжэ, хүндэ каток ябуулаа юм. Мүнөө газарайнь нюруу тон тэгшэ, зүб, сэхэ квадрадуудые гаргахадань таатай зохид байба.

Тиихэдэ колхозой 2-дохи отделенидэ нүхэр М. Мункуевай хүтэлбэрилдэг кукурузашадай комплексно агрегадайхид түрүүшын үдэрһөө нэгэшье һаадгүйгөөр, һайн шанартайгаар тарижа эхилээ. Тус агрегадта сеялкэшэнээр артелиин агроном Г. Дармаев өөрынгөө һайн дураар ажаллажа, эрхим жэшээ харуулна.

Колхозой кукурузашадай бүхы 3 агрегат хоорондоо мүрысэн хүдэлжэ, даабаряа үлүүлэн дүүргээд, тус тустаа үдэр бүри 8—9 гектар тарина. Эндэ түрүүшын 3 үдэрэй туршада хамта 40 гаран гектарта кукуруза квадратно-гнездовой аргаар таригдаад байнхай.

М. Арьяева,
«Джидинский колхозник» газетын редактор.

Агротехникэ сахигданагүй

Калининай нэрэмжэтэ колхоз (түрүүлэгшэнь нүхэр В. М. Постников, агрономынь нүхэр Л. И. Татаулин) мүнөө жэл 80 га газарта кукуруза тариха түсэбтэй.

Гектар бүриһөө 300 центнерһээ доошо бэшэ ногоон набша абаха гэлсэһэн аад, наг шэбхэшье биража гаргаагүй.

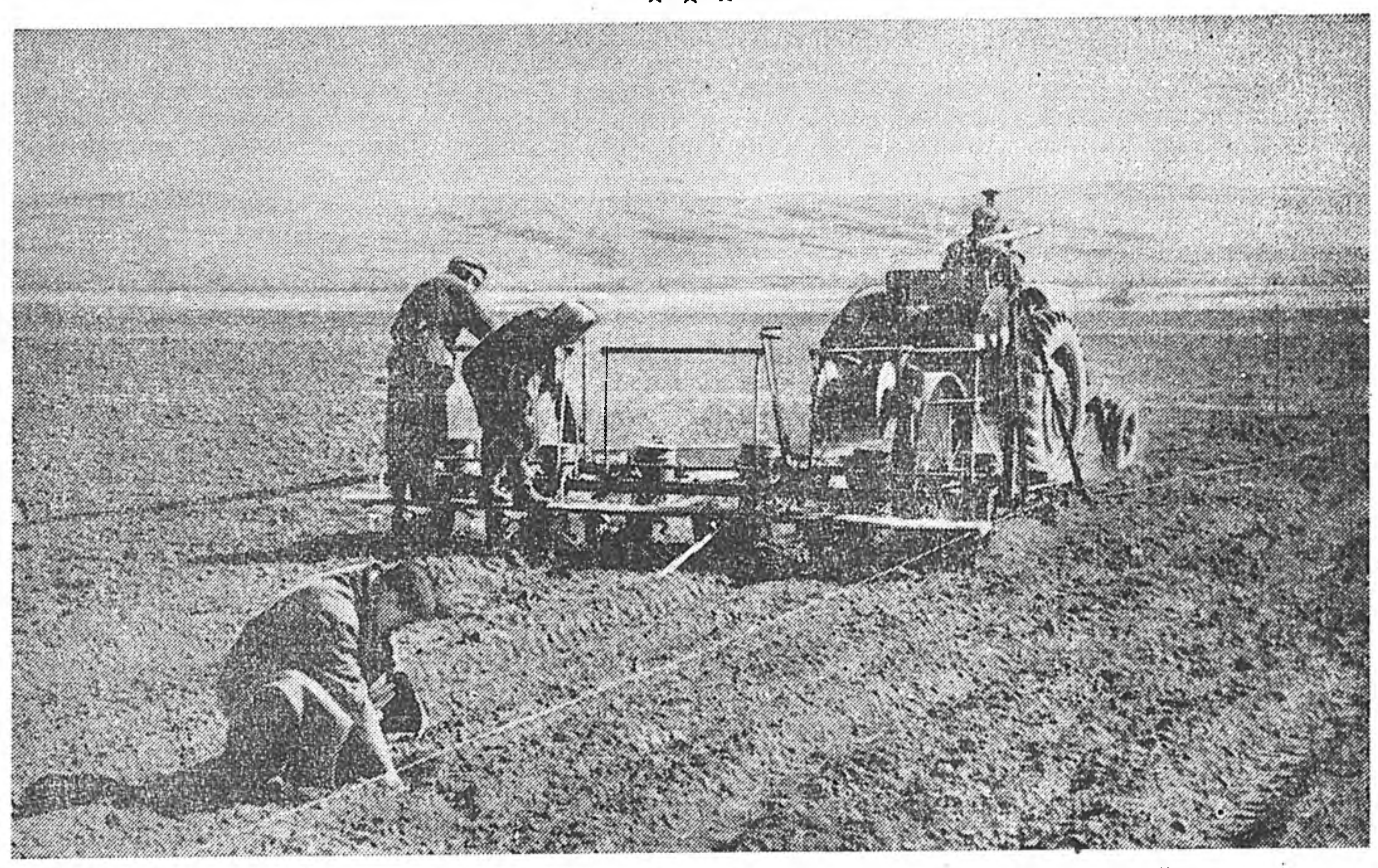
Гадна түрүүшын 18 гектарта үргэн рядтайгаар кукуруза тарижа, агротехникын гүримые бүдүүлигээр хазагайруулаад, аймагай хүдөө ажахын инспекциин зүгһөө нүхэд Постников, Татаулин гэгшэд донгодолго абаба.

Заиграй. **Е. Чимитов.**

Федор Шагжиевай звено тарилга хэнэ

НОВО-СЕЛЕНГИНСК. (Телефоноор абтаба). Кукурузын үндэр баян ургаса абаха мүрысөө үүсхэгшэ «Коммунизм» колхозой Ф. Шагжиевай звено майн 23-да тарилгаяа эхилбэ. Тарилгын урда тээ бүхы 100 га дээрэнь гектарай 30—30 тонно наг шэбхэ тарааһан, бүхыдэнь уһалһан байха юм. Звеногой гэшүүд тарилгаяа квадратно-гнездовой аргаар хэжэ байха зуураа газарай хүрьһэндэ органо-минеральна холисо оруулалсана.

Л. Макарова.

Зэдын аймагай «Коммунизм» колхоз томо мал ажахытай юм. Хони, үхэр малдаа шамэтэ тэжээл ехээр гаргахын тула мүнөө жэлдэ 500 гектар кукуруза тариханъ, гектар бүхэнһөө 300 центнер ургаса абахаар хараална. Һайн ургаса абахын түлөө гектарай 25 тонно наг шэбхэ гаргагдаа, тарилгань квадратно-гнездовой аргаар хэгдэнэ. 500 гектарай талмайда кукуруза таригдахань. **Зураг дээрэ:** нүхэр Доржи Бадлуевай агрегат тарилга хэжэ ябана.

А. Мантаевай фото.

Механизаторнуудта анхарал бага табигдана

Мэдээсэлнүүд дээрэһээ харахада, Сэлэнгын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо хабарай тарилга бараг һайнаар, эмхитэйгээр үнгэржэ байнхай. Ороһото ургамалнуудай эртын тарилга 6 үдэр соо дүүргэгдөө. Эртын ороһото ургамалнуудай 70 процентнь нарин рядтайгаар, хэрээһэлүүлэн таригдаа. Тиигээд мүнөө эндэхи механизаторнууд оройн таряа, бусад ургамалнуудые тарижа байна.

Тиибэшье колхозой полинууд дээгүүр ябажа, механизаторнуудай хүдэлмэритэй танилсахада дутуу дунданууд, эмхи гуримгүй зүйл олон үзэгдэнэ.

Тарилгада бэлэдхэлэй үедэ колхозой хүтэлбэрилэгшэд (правлениин түрүүлэгшэ нүхэр Цыдыпов) полевой стануудые һайнаар заһабарилха, түхеэрхэ тухай ехээр хөөрэлдэһэн аад, тэрэнээ хүсэндэнь хүргөөгүй. Тарбагата-соорхой гэжэ газарай полевой станииешье абажа харая. Эндэ столовотой зэргэлээд улаан булан гэжэ нэрлэгдэһэн таһаг бии. Ханаарнь уряа лозунгнуудһаа ондоо эндэ юуншье байхагүй. Ядахадаа газетэ, журналнуудшье асарагдахаяа болиһоор үнинэй. Хабарай тарилгын эхилһэнһээ хойшо эндэ нэгэшье һонирхолтой хөөрэлдөөн үнгэргэгдөөгүй, кино харуулагданагүй.

Гансашье ажалай бүтээсын түлөө бэшэ, мүн эрхим шанартайгаар хүдэлмэрилхын түлөө механизаторнуудай дунда социалистическэ мүрысөөн эмхидхэгдээгүй. Хабарай тарилгые эрхим шанартайгаар үнгэргэхын түлөө механизаторнуудта уялгашье абхуулагдаагүй байна. Тиигээд тарилгын эхилһэнһээ хойшо тракторна агрегадуудай хэһэн хүдэлмэриин дүн нэгэшье дахин гаргагдаадүй байһаар.

Эдэ бүгэдэ юу харуулнаб гэхэдэ, колхозой партийна организаци, тэрэнэй секретарь нүхэр Бальчинов механизаторнуудайнгаа һайнаар, оролдосотойгоор ажаллажа байхада һанаагаа амараад, хабарай тарилгада ябажа байһан хүнүүдтэ байра байдалай һайн арга боломжо бии болгохо, зониие культурна ажаһуудалайнь талаар һайнаар хангаха хэрэгтэ һаналаа табинагүй.

Ажалай эмхидхэлдэшье элдэб дутуу дунданууд үзэгдэнэ. Энэ жэлэй хабарай тарилгын үедэ хэгдэхэ үйлэдбэриин даалгабаринууд май һарын арбаадаар—эртын тарилгын дүүрэжэ байха үедэ тракторна бригадын механизаторнуудта хүргэгдөө. Колхозой агроном нүхэр Улановай гэмээр трактор, машинануудые нэгэ полиһоо нүгөөдэдэ абаашаха маршрут мүнөө болотор табигдаагүй байна.

Энэ ушарһаа иишэ тиишээ хооһоор ябахадаа хэды шэнээн керосин, бензин гаргашалха байһанаа трактористнуудшье мэдэнэгүй. Тиимэһээ зарим трактористнууд керосин, бензин болон элдэб тоһо гамтайгаар гаргашалхын, алмалта хэхын түлөө оролдодоггүй байна. Энэ шухала хэрэгтэ колхозой правлени болон партийна организаци баһал анхаралаа табинагүй, хиналта шалгалта хэнэгүй.

Ажалайнгаа бүхы дээрээ бараг һайнаар ябажа байхада һанаагаа амарангүй, партийна организаци болон правлени шанарай түлөө тэмсэхэ, элдэб гаргашануудые хороохые оролдохо зэргэтэй.

Т. Баймин.

Баян ургаса абаха байһандаа найдана

Ленинэй нэрэмжэтэ колхозойхид (Бичура) энэ жэлдэ 250 гектар шэлэгдэмэл газарта кукуруза тариха байна.

Гектар бүриһөө 300 центнерһээ доошо бэшэ ногоон набша хуряажа абахын зорилгоор га бүридэ 25 тонно хүртэхөөр наг шэбхэ гаргажа тараагдаа. 50 гектарнь уһалагданхай.

Һаянай игаабари дулаан үдэр боложо, колхозой нэгэдэхи комплексно бригадын нэгэдэхи звеногой кукурузашад Желожин гэжэ газарта квадратно-гнездовой аргаар хорёод гектар тариба.

—Квадрадууд зүбөөр, һайнаар гаргагдана. Газарнайшье шииг нойтоор элбэг. Энэ жэл ногоон набша ехээр абтаха байха,—гэжэ тракторист Григорий Филиппов мэдүүлбэ.

К. Бобров.

ОГОРОДОЙ ТАРИЛГА ДЭЭРЭ

Сталинай нэрэмжэтэ колхоздо (Байкало-Кудара) 40 хүнһөө бүридэһэн огородой бригадынхид үнинэй тарилгадаа бэлдэжэ байнхай.

Мүнөө эндэхи огородшод колхозой агроном нүхэр Воротниковагай хүтэлбэреэр капустын рассада һуулгажа эхилбэ. Түсэбэй ёһоор 280 рама капуста, помидор—164, ногоон мангир—280 рама һуулгаха юм. Тиигээд 30 га капуста, помидор—3, ногоон мангир—1, үгэрсэ—7, морковь—6,5, свёкло—2 гектарта тариха байна.

Гадна теплицэдэ 80 дүрбэлжэн метр газарта редискэ тариһан аад, һаядаа түрүүшын ургаса хуряахань.

300 жэлэй алдарта ойе ажалай бэлэгээр угтахаар зоригжоһон эдэ огородшод баян ургаса ургуулха шэнэ уялга абаа.

Зураг дээрэ: Огородой бригадынхид капустын рассада һуулгажа байна.

Л. Хайдуровай фото, текст.

Республикын колхоз, совхозуудта комбайн заһабарилгын ябаса тухай

1959 оной майн 20-ной мэдээн

(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр).

Аймаг	Бүхы марка комбайнуудай заһабарилгадаһаниинь
Хэжэнгын	82,4
Байкало-Кударын	55,2
Түнхэнэй	50,6
Мухаршэбэрэй	46,6
Прибайкалиин	42,8
Кабанскын	40,0
Тарбагатайн	38,8
Баргажанай	33,3
Яруунын	32,8
Ториин	28,6
Бичурын	27,0
Заиграйн	21,9
Кяхтын	16,7
Сэлэнгын	15,5
Курумканай	11,9
Иволгын	6,3
Зэдын	5,7
Закаменай	4,3
Хориин	2,9
Кударын	2,2
СОВХОЗУУД:	
«Эрдэм»	119,2
Кяхтын	105,9
Сэлэнгын	100,0
Яруунын	36,8
Борьёогой	30,0
Бичурын	29,4
Иволгын	—
Кабанскын	—
Хориин	—

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

Түүхэтэ ойе угтуулан

Тарбагатайн аймагай «Советская Россия» колхозойхид Россин гүрэнтэй Бурят ороной һайн дураараа нэгэдэһээр 300 жэлэй ойн һайндэрые ажалай эрхим амжалтаар угтаха гэжэ шиидээд, доторойнгоо арга боломжонуудые үшөө дахин элирүүлжэ, дээшэлүүлэгдэһэн уялгануудые абаа.

300 жэлэй ойн һайндэр болотор мяха болон бусад хүдөө ажахын продуктнуудые гүрэндэ тушааха хахад жэлэйнгээ түсэбые үлүүлэн дүүргэхэ гэһэн байна. Энэ зорилгоёо бэелүүлхын тула колхоз дотор ехэхэн худэлмэри хэгдэжэ захалба. Жэшээнь, гүрэндэ тушаахын тула 116 толгой томошог болоһон hэршоонхонууд, 180 толгой бодо мал шахалгадажа байна.

Абаһан уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэхэ хэрэгтэнь колхознигуудта агитаторнууд, хүдөөгэй интеллигенци ехэ туһаламжа хүргэнэ. Агитаторнууд В. И. Ошурков, М. Ф. Дорофеев, В. П. Емельянов гэгшэд малшадта долоон хоногтоо ошожо, парти, правительствын тогтоолнуудаар, манай ороной дотоодын, гадаадын политика тухай, мүн совет засагай ашаар бурят арадай дүүрэн эрхэ сүлөөтэй болоһон, ажабайдалаа хүгжөөһэн тухайнь һонирхолтой хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэнэ. Илангаяа агитатор-коммунист В. П. Емельянов эдэбхитэйгээр хүдэлмэрилдэг. «Түрэл аха ород арадайнгаа ашаар» гэһэн тэмэй тэрэ һаяхан хөөрэлдөө хэжэ, хонишодые ехээр һонирхуулба.

Колхоз дотор хамта 16 агитатор хүдэлмэрилнэ. Тэдэнэр ямар шэбэ асуудалаар хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэхэдөө колхозойнго ажахын зорилготой нягтаар холбодог заншалтай.

Малшадай дунда социалистическэ мүрысөө һайнаар эмхидхэхэ тушаа партийна бюро, тэрэнэй секретарь Т. А. Мельников ехэхэн хүдэлмэри ябуулжа байна. Һара бүхэндэ мүрысөөнэй дүн согсолгодожо, дутуу дунданууд дары усадхагдана.

Мүрысөөндэ илаһан малшадые колхозойнго «Вперед» гэжэ ханын газетэдэ бэшэдэг, мүн тэдэнэй зураг абхуулаад, хүндэлэлэй самбарта харуулдаг байна. Колхозой партийна эхин организацин үсхэлэн малшад өөһэд хоорондоо ябалсажа, ажал хүдэлмэритэйгөө танилсадаг гуримтай болоо. Мүнөө колхоз малшадайнгаа гэр байранууды болбосон түхэлтэй болгохо хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулна.

Теэд ганса малшадай дунда бэшэ, мүн бүхы колхознигуудай дунда ойлгууламжын, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри муу бэшээр ябуулагдана. Энэ хүдэлмэридэ һургуулиин багшанар эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг.

Д. Шагдуров.

Торийн аймагай «Заветы Ильича» колхоздо мал ажал дээрэ олон жэлдэ уушуул хүдэлмэрилнэ. Тэдэнэй тоодо залуу хонишон комсомолка Татьяна Шелканова ородсоотой ажалла шалгаранхай. Зураг дээрэ: Т. Шелканова.

А. Мантаевай фото.

Холын аймагай колхоздо юун хэгдэжэ байнаб?

Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой (Курумкан) гэшүүд республикын ехэ һайндэрые ажалай амжалтаар угтаха гэжэ шиидэбэ. Колхозой механизаторнуудай урагшатай һайнаар ажаллаһанай ашаар хабарай эртын тарилга хаһа саг соогоо үнгэргэгдөө. Тус колхоз 400 гектарта хара таряа, 800 гектарта шэниисэ тариһан байна. Тиихэдэ 850 гектарта хабарай пар хахалагдаа. Гадна эндэ огородой эдеэ, тэжээлэй ургамал таригдахаар бэлэджэгдэнэ. Колхозой гэшүүд 400 гектарта кукуруза тарижа, гектар бүриһөө 300-гаад центнер ногоон набша хуряаха хүсэлэнтэй.

Колхозой малшад һайндэрэй угтамжада дээшэлүүлэгдэһэн уялга абаад, эсэхэ сусахые мэдэнгүй ажаллажа байна. Жэшээнь, колхозой һаалишад май—июнь һарада 2400 центнер һү һаажа, тэрэнэйнгээ 1830 центнерыень гүрэндэ тушааха зорилготой. Тиихэдэ июниин 25 болотор 720,4 центнер тарган мяхан гүрэндэ тушаагдаха юм. Бэлшээн таргалуулагдаад, гүрэндэ тушаагдаха малые дүй дуршэлтэй малшад нүхэд Раднаев, Мальнов, Базаров гэгшэд харууһалжа эхилэнхэй. Тэрэшэлэн хони, хурьгадайнгаа нооһые 20 үдэрэй туршада хайшалжа дүүргэхын тула бэлэдхэлэй ехэ ажал хэгдэжэ байна. Гүрэндэ нооһо тушааха жэлэйнгээ түсэбые июлиин нэгэн болотор шадаал һаа дүүргэхэ зорилготой.

Энээнһээ гадна, колхоз дотор гэр байра барилгын һара соносхогдоо. Энэ үе соо стадион, гэр байра, клуб, столово, автотракторна мастерской баригдаха түсэбтэй.

Колхозой правлени, партийна организаци һайндэр болотор һайнаар ажаллаһан гэшүүдтээ 9 шан үгэхэ тухай шиидхэбэри гаргаа.

Ехэ һайндэрэй хүндэлэлдэ абаһан уялгаяа дүүргэхын тула эндэхи колхозой гэшүүд эдэбхи үүсхэлтэйгээр ажаллажа байна. **Д. Нимаев.**

Түсэбөө уридшалан дүүргэхын түлөө

(КПСС-эй Заиграйн айкомой пленумһээ)

Заиграйн аймагай промышленностииншье, хүдөө ажахыншье хүдэлмэрилэгшэд горьтойхон уялгануудые абанхай. Тиибэшье олохон колхозууд абаһан уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэхын тулада эрид шангаар тэмсэнэгүй. «Гигант», «Улаан-Эрхирик», Орджоникидзын, XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозуудта хабарай тарилга муугаар ябажа байна, газар уһалалга хангалтагүй. Малаа шахалганда табяагүй дээрэһээ «Красный опытник», Орджоникидзын, Кировэй нэрэмжэтэ колхозууд майн 20 болотор гүрэндэ центнершье мяха худалдаагүй.

Дутуу дундануудаа түргэнөөр усадхан, гээгдэлһээ гаража, гүрэндөө модо ехээр эльгээхын, малай ашаг шэмэ худалдаха хахад жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхын тула аймагай партийна организаци бүхы оролдолгоёо гаргаха ёһотой,—гэжэ партиин айкомой секретарь нүхэр **Петров** элидхэл соогоо тэмдэглэбэ.

Элидхэлэй һүүлээр үгэ абаһан Шулуутайн леспромхозой партбюрогой секретарь нүхэр **Мурзин** иигэжэ хэлэбэ:

— Бидэнэр нэгэдэхи кварталда түсэбөө дүүргэнгүй, гүрэндөө 4 мянга шахуу кубометр модо дутуу үгөөбди. Тиибэшье манай модошод энэ гээгдэлһээ түргэнөөр гаража, июниин 23 болотор хахад жэлэйнгээ түсэбые дүүргээд, даалгабариһаа гадуур 3000 кубометр модо, 20 мянган хэһэг шпал Эхэ орондоо үгэхэ гэжэ шиидээ.

Гүрэндэ һү, мяха, үндэгэ худалдаха хахад жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхын тулада колхознигуудайнгаа урма зориг ехэтэйгээр ажаллажа байһан тухай XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ нүхэр **Овчинников,** XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой парторганизациин секретарь нүхэр **Баданов** болон бусад хөөрэбэ. Ойн һайндэр болотор ойлгууламжын, соёл-гэгээрэлэй хүдэлмэрие бүри үргэнөөр ябуулха тухай аймгүйсэдкомой түрүүлэгшэ нүхэр **Бурдуковский,** аймгүйсэдкомой культурын таһагые даагша нүхэр **Спиридонов** гэгшэд хэлээ.

КПСС-эй айкомой пленум Россин гүрэндэ Бурят ороной һайн дураараа ороһоор 300 жэлэй ойн һайндэрэй хүндэлэлдэ үйлэдбэриингөө хахад жэлэй түсэбые июниин 25-да эрхэбэшэ дүүргэхэ гэһэн тогтоол баталан абаа.

Ц. Батуев.

Гээгдэлһээ гаража, ажалдаа амжалта туйлаха

(КПСС-эй Закаменай айкомой пленумһээ)

Бурят ороной Россин гүрэнтэй һайн дураараа нэгэдэһэн сагһаа хойшо 300 жэл болоһон ойн һайндэрые нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахын тула аймагай партийна организациин бэелүүлхэ хэмжээ-ябуулганууд тухай элидхэлые партиин айкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр **Аюров** хэбэ.

Аймагай промышленна предприятинуудай, колхозуудай абаһан социалистическэ уялгануудаа ямараар бэелүүлжэ байһан тухай элидхэлшэ тодорхойгоор хэлээ.

Зэдын комбинадай коллектив долоон жэлэй түсэбые 5 жэлдэ дүүргэхэ гэһэн уялга абаад, шангаар тэмсэжэ байна. Энэ жэлдэ вольфрамай концентрат абаха түсэбөө 101,6 процент, молибден—101 процент, барилгын хүдэлмэрие декабриин 20-до, гэр байрын барилга ноябриин—7-до дүүргэжэ, товарна продукциин өөрынь үнэ сэн 2,3 процентээр доошолуулха, уралан нарижуулгын дурадхалнуудые нэбтэрүүлжэ, 2,6 миллион түхэригэй алмалта хэхэ гэһэн уялгатай.

Гэхэтэй хамта, Зэдын комбинат бүхыдөө 4 һарынгаа түсэбые валовой продукци гаргалгаар 97 процент, товарна продукци гаргалгаар 91,4 процент дүүргээ. Дүрбэн һарын туршада дүүжэн харгын коллектив тон муугаар хүдэлнэ. Энээние комбинадай дирекци, партком, групком мэдэжэ байбашье, бодото хэмжээ абанагүй.

Абаһан социалистическэ уялгануудаа һара бүридэ дүүргэхын тула комбинадай гол цехүүд ёһотойгоор тэмсэнэгүй. Тиимэһээ комбинат һарынгаа түсэбтэ даалгабаринешье гол зүйлнүүдээр дүүргээгүй.

Хүдөө ажахын хүгжэлтэдэ байһан зарим амжалта болон дутагдалнуудые элидхэлшэ тодорхойгоор харуулаа.

Аймаг энэ жэл нёдондонойхитой сасуулбал мяха абалгые 1,7 дахин, һү—29 процент, ноохо—19 процент, үндэгэ—2,9 дахин ехэ болгохо уялгатай. Энэ жэл гүрэндэ 16500 центнер мяха, 35000 центнер һү, 710 центнер ноохо, 200 мянган үндэгэн тушаагдажа, малай тоо толгой нилээд олошоруулагдаха зэргэтэй.

Абаһан уялгаяа бэелүүлхын тула колхозууд нилээд хүдэлмэри хэжэ байна. Жэшээнь, Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз нёдондоной энэ үсынхиһээ һү һаалгаяа бүхыдэнь 37,2 процент дээшэлүүлээ.

Гэхэ зуура, аймаг бүхыдөө мяха абаха түсэбөө оройдоо 15,5, һү—21, үндэгэ—13,5 процентээр дүүргээд байна. Гол түлэб мал ажалтай «Коммунизм», XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозууд тэжээлээр нёдондонойхиһоо үлүү байбашье, һү һаалгаяа нилээд доошолуулжархёо. Сталинай нэрэмжэтэ, «Победа», «Дружба», «Байкал», «Коммунизмын зам» колхозууд һааһан һүеэ колхоз дотороо ехээр гаргашална. Аймаг мүнөө үедэ ажахын һалбаринуудай хүгжэлтын дүнгүүдээр, илангаяа мал ажал хүгжөөлгөөр ехэ гээгдэжэ ябана гэжэ элидхэлшэ тэмдэглээ.

Холтоһоной вольфрамай руднигай парторганизациин секретарь нүхэр **Даровских,** капитальна барилгын управлениин начальник нүхэр **Федоров,** автоуправлениин парторганизациин секретарь нүхэр **Алексеев** гэгшэд үгэ хэлэхэдээ, комбинадай инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд абаһан социалистическэ уялгануудаа бэелүүлхын тула бодотоор тэмсэнэгүй, бии байһан арга боломжонуудаа элирүүлнэгүй, ажалай эмхидхэлые һайжаруулнагүй гэжэ хэлээ. Тиимэһээ зарим хүдэлмэришэд халаан соогоо нормоёо дүүргэнэгүй, ажалһаа һаатаха, голодоһо гаргаха гэхэ мэтын ябадал үргэлжэлһөөр.

Хүдөө ажахын талаар ямар дутагдалнуудай байһан тухай нүхэд **Хубанов, Ринчинов, Ошоров** гэгшэд хэлэбэ. Мүнөө дутэлжэ байгаа алдарта ойн һайндэрэй хүндэлэлдэ хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар абаһан хахад жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхэ ёһотойбди гэжэ тэдэнэр мэдүүлнэ. Энээнэй тула мал харууһалгаяа эрид һайжаруулан, һү, мяха, үндэгэ, ноохо абалгаяа ехэдхэжэ, һайндэр болотор колхоз бүхэн абаһан уялгаяа үлүүлэн дүүргэхэ ёһотой.

Россин гүрэнтэй Бурят ороной нэгэдэһэнһээ хойшо 300 жэлэй ой болотор ажахын һалбаринуудта шэнэ амжалтануудые туйлахаар хараалагдаһан тодорхой хэмжээ-ябуулгануудые пленум баталан абаа.

Мүн аймаг дотор ниитэ-политическэ хүдэлмэриин ямараар ябажа байһан тухай партиин айкомой секретарь нүхэр **Ц. Субановай** элидхэл зүбшэн хэлсэгдэбэ. Һайндэрые угтуулан энэ хүдэлмэрие бүри үргэдхэхэ гэжэ шиидхээ.

Д. Аюшеев,
манай корреспондент.

Түүхэтэ 300 жэлэй ойдо

БУРЯДАЙ АССР—АГУУЕХЭ ОКТЯБРИИН АША ҮРЭ МҮН

Манай республика дотор ажаһуудаг арадууд Россин гүрэнтэй Бурят ороной һайн дураараа нэгэдэһээр 300 жэлэй ойе һайндэрлэхээ бэлдэжэ байна. Энэ ой— республикымнай арадуудай хани барисаанай һайндэр мүн. Гурбан зуун жэлэй туршада ажалша бурят, ород, эвенк зон эбтэй эетэй һууһан, суг ажаллаһан ба тэмсэһэн түүхэтэй.

Россин гүрэнтэй Бурят ороной нэгэдэһэн ушар бурят арадта угаа ехэ удхашанартай. Росси дотор байһанайнгаа ашаар, бурят арад манай ороной бусад арадуудтай хамта хүн түрэлтэнэй түүхэдэ анха түрүүн дарлалта мүлжэлгэһөө мултаржа, эрхэ сүлөөтэй болоо.

Агууехэ Октябриин ашаар бурят арад бусад олон арадуудтал адляар анха түрүүнээ өөрын гүрэн түрэтэй болоо.

Гурбан зуун жэлэй саада тээ Росситай нэгэдэхэдээ бурят зон өөрын гүрэн түрэгүй байһан юм. Бурядууд отог отогоороо һуудаг туладаа бэе бэеһээ амяарланги, нэгэ гүрэн боложо нэгэдээгүй байгаа бэлэй.

Бурят арад өөрынгөө гүрэн түрэтэй болохо гэжэ үнинһөө хойшо бододог байһан юм. Тэрэнэй дундаһаа гараһан эрхим хүбүүд энээн тухай нэгэнтэ бэшэ бэшэһэншье байха. Теэд ямар аргаар, яажа өөрынгөө гүрэнтэй болохо үнэн замые мэдэхэгүй байгаа.

Имагтал ород коммунистнууд, большевигүүдэй парти Россин арад үндэһэтэнэй эрхэ сүлөөтэй болохо, алишье талаараа хүгжэхэ программа зохёогоо һэн. Энэ программа дарлагдаһан арадуудай хүсэл бодолдо зохихо һэн туладаа тэдэнэй дура сэдьхэлые татадаг байгаа. Тиимэһээл олон яһанай арад үндэһэтэн Россин хүдэлмэришэн ангиин хойноһоо ябажа, Октябриин революцида хабаадаа бэлэй.

Октябриин революциин иламсаар, агууехэ Ленин багша түрүүтэй Советскэ правительство манай ороной бүхы арадуудай адли тэгшэ эрхэтэй болоһоние соносхоо һэн. Арад бүхэнэй ажаһуудалаа өөһэдын дураар түхеэрхэ арга боломжо үгтэһэн байна.

Коммунистическэ парти манай ороной бүрин эрхэтэ арадуудай холбоото республика байгуулжа, социализмын замаар хамтадаа дабшаха уряал гаргаа бэлэй. Тиихэдэ ород, украин, белорус болоод бусад ехэ арадууд өөһэдынгөө союзна республика тогтоохо, бага арадуудта национальна автономи олгохо программа дурадхаһан юм. Энээниень бүхы арадууд тон зүб гэжэ һайшаажа абаһан байна.

Бурядай баяд ноёд, бурядай националистнууд ажалша зондо таарахагүй, тад ондоо хараа түсэбтэй байгаа. Тэдэнэр имагтал бурят зониие нэгэдүүлһэн гүрэн тогтоое гэжэ дурадхаһан юм. Энээние бэелүүлхын тула бурядуудые монгол хилэ шадар нүүлгэжэ суглуулха гэһэн, бүтэхэгүй һанал гаргаһаншье байха. Баяд, ноёд, националистнууд иимэ түсэб хараалаад байхадаа, ажалша зониие өөһэдынгөө мэдэлһээ алдахагүй, революционно нүлөөнһөө гаргаха, тиигээд Совет оронһоо, ород арадһаа таһалха, дарлалта мүлжэлтэ дороо байлгаха гэһэн харата муухай һаналтай байгаа.

Большевигүүдэй ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулһанай ашаар, бурят арад националистнуудай һаналыень буруушаагаад Коммунистическэ партиин национальна программые шэлэжэ абаа һэн. Бурядууд бултадаа нэгэ газарта нэлэнхыгээр һуудаггүй хадань, тэдэнэй гол олонхиин һуудаг газарта, тэндэхи ород зониие оруулалсан, национальна автономи тогтоожо болоомоор, тогтоохо хэрэгтэйшье гэжэ Коммунистическэ партиин Центральна Комитет зааһан юм. Энэнь тон зүб байгаа бшуу.

Бурядуудай автономи тогтоохо асуудалаар тиихэдэ зарим коммунистнууд алдуу гаргаһан байха. Автономно область тогтоохоной хэрэггүй, бурядууд үсөөн байһан, тиимэһээ ородуудтай ниилэжэ, үндэһэ яһаа алдаха табилантай юм гэжэ тэдэнэр буруугаар һанаһан байгаа. Партиин Центральна Комитет энэ алдууень заажа үгөө һэн. Тэдэ бурят коммунистнууд эндүүрһэнээ мэдэржэ, партиин национальна политикые бэелүүлхэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадаа бэлэй.

Совет гүрэнэй үндэһэ һуури табигша, арадуудай агууехэ багша В. И. Ленин партиин национальна политикые хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлхэ хэрэгтэ саг үргэлжэ һаналаа табижа байдаг һэн. В. И. Ленин бурят арадыешье мүн лэ мартаагүй, хараадаа абажа байһан юм. 1920 оной октябрьда бурят арадай гүрэн түрын тогтоогдоогүй байхада, В. И. Ленин Бурядай автономно гүрэн байгуулха шухала гэжэ заагаа һэн.

Зүүн зүгэй арадуудай һуудаг газар нютагуудта РКП(б)-гэй ябуулха зорилгонууд тухай асуудалаар ВКП(б)-гэй ЦК-гэй Политбюрогой тогтоолой проектые В. И. Ленин бэшэһэн юм. Тэрээн соонь иигэжэ хэлэгдэнэ:

«Автономно эмхи зургаануудтай үшөө болоогүй зүүн зүгэй национальностьнуудай, тон түрүүндэ халмагууд болон бурят-монголнуудай автономиие, тэндэхи байдалда зохихо түхэл маягтайгаар, бодото дээрэнь бэелүүлхэ шухала гэжэ тоолохо...»

В. И. Ленин бага арадуудай эрхэ сүлөөе наринаар сахиха, ажахыгаа, соёл гэгээрэлээ хүгжөөн дэбжээхэ ябадалдань туһалха хэрэгтэй гэжэ мүн лэ бэшэһэн байна.

Бурят арадай автономи байгуулха тухай В. И. Ленинэй заабари бодото дээрээ бэелүүлэгдэжэ эхилээ һэн.

Зүгөөр Зүүн Сибирьтэ, Алас Дурна зүгтэ граждан дайнай, гадаадын интервенциин удаан үргэлжэлһэн дээрэһээ бүхы бурят арадай гүрэн түрэ тогтоохо хэрэг хойшолуулагдаһан юм. Бурядай газар дайда хоёр хуби боложо хубаарһан байгаа. Нэгэ, баруун хубинь РСФСР-тэ, нүгөөдэ, Сэлэнгэ мүрэнһөө зүүн тээхи хубинь Алас Дурна зүгэй республика (ДВР) дотор ороод байһан юм. Тиимэһээ түрүүн дээрээ РСФСР-тэ ородог бурядуудай автономно область, ДВР-эй бурядуудай автономно область хоёрые амяарандань байгуулха ушартай болоһон байгаа.

Граждан дайн дүүрэжэ, хариин сэрэгүүд намнагдаад, Алас Дурна зүгтэ Совет засагай тогтоогдохолоор Бурядай хоёр автономно областиие нэгэдүүлхэ арга боломжо бии болоо һэн. Партиин ЦК, Советскэ правительство, Национальностьнуудай Арадай Комиссариат бурят арадай үни урдын һанал хүсэлые бодото дээрэнь бэелүүлхын тула тон ехэ анхарал оролдолго гаргаһан байна. Тиигэһэнэйнь ашаар 1923 ондо Бурядай Автономно Советскэ Социалистическэ Республика байгуулагдаа. Энэ республикада бурядуудай хоёр областьһоо гадна, Байгал шадархи ород зоной һуудаг нютагууд оруулагдаа һэн.

Иигэжэ бурят арадай национальна гүрэн түрэ түүхэдэ түрүүшынхеэ тогтоогдоо бэлэй. Энэ ушар бурят арадта гайхамшаг ехэ удхашанартай юм. Бурят арад түрэл хэлэн дээрээ хэрэгээ ябуулдаг засаг захиргаантай, һургуули һудар болон бусад бүхы эмхи зургаануудтай болоо һэн. Автономно республика боложо нэгэдээд, бурят арад ажахын ба соёл гэгээрэлэй талаар гээгдэлээ усадхажа, шэнэ ёһоной ажабайдал эмхидхэжэ эхилээ бэлэй.

Бурядай АССР дотор ажаһуудаг бурят, ород, эвенк арадууд өөрынгөө республикые түрүү социалистическэ болгохын тула Коммунистическэ партиингаа хүтэлбэреэр шэн зориг гарган ажаллаһан байна.

Бурят орониие шэнэдхэн хубилгахын тула тон түрүүн мүнөө сагай промышленность байгуулха хэрэгтэй байгаа. Дайнай урда тээхи табанжэлнүүдэй үедэ манай республикада социалистическэ ёһоор индустриализациин зорилго бэелүүлэгдэжэ байгаа. Коммунистическэ партиин, Советскэ правительствын анхарал оролдолгын ашаар шэнэ шэнэ завод, фабрикануд бодхоогдоо бэлэй. Энэ хэрэгтэ ородой хүдэлмэришэн анги гайхамшаг үүргэ дүүргээ. Москва, Ленинград болон бусад городууд болон областьнуудһаа ерэһэн ород хүдэлмэришэд шэнэ предприятинуудые бариһан, машинанууд болон сэлгэнгэтэ хүдэлмэрилхөөр бурят хүдэлмэришэдые һургаһан юм. Тэдэнэй ашаар бурят зоной дундаһаа хүдэлмэришэд ургажа гараа.

Хэрбээ революциин урда тээ ганса дыхэн жэжэ, өөдэгүй мастерскойнууд бии байһан һаа, мүнөө гурбан зуу гаран томо предприяти тоолодоно. Мүнөө үеын техникээр зэбсэгжэһэн завод, фабриканууд элдэб машина, станок, үнгэтэ металл, үүрһэ, цемент, консервэ, сэмбэ хубсаһа, мүн бусад олон янзын продукци бүтээн гаргана.

Совет засагай үедэ республикымнай хүдөө ажахы социалистическэ ёһоор шэнэдхэгдэн хубилгагдаа. Хүдөө ажахые хамтаруулхын урда тээ Бурят орон дотор жэжэ үмсын зуу мянган таряашад бии байһан юм. Тэдэнэй орондо хэдэн зуун томо колхозууд, олохон совхозууд тогтоогдонхой. Энээнэй ашаар бурят зон нүүдэл байдалаа орхижо, тубхинэн һууришаһан байна. Мүнөө республикымнай колхозуудта хэдэн зуун трактор, машинанууд болон бусад олон янзын техника, электростанцинууд, мастерскойнууд хүдэлнэ.

Урдань бурядууд гол түлэб малаа хараад, таряа багаар тарядаг байдаг һэн. Республикымнай колхознигууд хүсэтэ техникын ашаар хэдэн зуугаад мянган гектар газар хахалжа, таряан ажал ехээр хүгжөөгөө.

Үмсын ажалтай байхада арадай малнайшье үүлтэрээр муу, ашаг шэмэнь бага байһан юм. Мүнөө колхозууд һайн үүлтэрэй малтай болоо. Тэдэндээ дулаан һайн байра түхеэрдэг, үбһэ тэжээл ехээр бэлдэхэ гэжэ оролдодог болоо. Мал ажал дээрэхи хүндэ хүдэлмэри машинын хүсөөр хэгдэдэг болонхой байна. Иигэжэ колхозууд, совхозууд малайнгаа ашаг шэмые дээшэлүүлэн, гүрэндөө, арад зондоо эдеэ хоолой зүйл жэл бүри ехээр үгэнэ.

Бурят зоной һуудал байдал ондоо болоо. Утаа уняар болоһон харанхы, хүйтэн һэсы гэрэй орондо бурядууд ууҗам, һаруул байшангуудта һууна. Элдэб мебель, радио, электрын гал гэхэ мэтэ урдань үзэгдөөгүй зүйлнүүд гэр соонь бии болонхой.

Бурят орондомнай культурна революци хэгдэһэн байна. Хэдэн зуун һургуули, клуб, библиотека, театр. болон культурын бусад эмхи зургаанууд нээгдээ. Урдань бурят зоной дунда үзэг бэшэг мэдэхэ хүн тон үсөөн байһан аад, мүнөө бүгэдэ тадаа эрдэм номтой болоо. Арад зоной дундаһаа өөрынь интеллигенци—багшанар, врачнар, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд, уран зохёолшод, артистнууд, инженернүүд эдэмтэд олоороо урган гараа. Бурят арадай искусство болон литература һалбаран хүгжэжэ байна.

Дайнай урда тээхи табанжэлнүүдэй үедэ бүхы орон доторхидол адляар республика соомнай социализм байгуулагдажа, Бурят орон индустриально-колхозно түрүү республика болоо һэн. Бурят арад социалистическэ наца болонхой байна. Иигэжэ бурят арад ажахы болон культурын талаар гээгдэлээ усадхаһан юм. Энэмнай түүхэтэ удхашанартай илалта мүн.

Дайнай хойто тээхи жэлнүүдтэ Бурядай Автономно Советскэ Социалистическэ Республикын ажахы, соёл культура улам дээшэ дэбжээ. Илангаяа һүүлэй табан жэлэй туршада хүдөө ажахы түргэнөөр хүгжэһэн байна.

Советскэ Союзай Коммунистическэ парти манай ороной бүхы арадуудай һалбаран бадархын арга боломжо хангана. КПСС-эй XX, XXI съездүүд национальна республикануудай саашанхи хүгжэлтэдэ ехэ анхарал хандуулжа, тэдэнэй эрхые улам үргэн болгоо.

Мүнөө коммунизм үргэн далайсатайгаар байгуулха шатадаа манай ороной ороод байхада, Коммунистическэ партимнай арадуудай хани барисаае улам бэхижүүлхэ ленинскэ политика бэелүүлнэ. Бата бэхи хани барисаатай байһан тулададаа манай ороной арадууд дотоодын ба гадаадын элдэб дайсадые даража, социализмын илалта туйлаа. Арадуудай хани барисаан хадаа коммунизм амжалтатайгаар байгуулха эшэ үндэһэн болоно.

Агууехэ Октябриин ашаар байгуулагдаһан Бурядай республикын ажалшад КПСС-эй XXI съездын хараалһан агууехэ түсэбые амжалтатайгаар дүүргэхын тула ехэ уялгануудые абаба. Мүнөө коммунистическэ байгуулалтадаа амжалтануудые туйлажа, Росситай бурят оронойнгоо нэгэдэһээр 300 жэлэй ойе тэмдэглэхын тула шэн зоригтойгоор ажаллажа байнад.

Г. САНЖИЕВ,
түүхын эрдэмэй кандидат.

Зураг дээрэ: паровозо-вагонно заводой хүдэлмэришэдэй тосхоной Октябриин үйлсэ. А. Бадаевай фото.

...ветскэ Союзай Коммунистическэ партиин ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕДТЭ

...уранзохёолшод, партиин XXI түүхэтэ съездын ...үнишье болоогүй байхадань, манай партиин эсэгэ бо...ниинэй уридшалан бодоһон бодолнуудай үнэн дээрээ ...э байхадань, агуухэ долоон жэлэй түрүүшынь жэлдэ ...соо сугларба гээшэбди.

...э ажал-хэрэгүүдые хэхын тулада агуухэ оролдолго ...хэрэгтэй ха юм. Совет арадай, Коммунистическэ ...тэрээнэй Ленинскэ Центральна Комитедэй али бүхы ...лые дабажа, эсэхэ сусахые мэдэнгүйгөөр коммунизм ...гэжэ ажаллажа байһыень бидэнэр мэдэнэ гээшэбди. ...бидэ уранзохёолшод, парти болон арадай үнэн ту...ь байха гэһэн зорилготойбди. Энэмнай манай урда ...гансал эрилтэ, гансашье хадаа—эгээн шанга эрилтэ ...гэшэл. Яахадааб гэхэдэ, бидэнэр иимэ эрилтэ өөһэдөө ...урда табяабди: энэ хадаа манай оюун бодолой ...улаан зүрхэнэй, манай коммунистическэ сэдьхэл һанаа...дундаһаа гараһан эрилтэ байна бшуу.

...съездэ, жаран гурбан язын хэлэн дээрэ зохёогдожо ...литературада партимнай анхаралаа иимэ ехээр табиха...хэргдээд байһан ажалыемнай мини лэ сэгнээд дүүрэ..., харин мүнөөнэйхидөө орходоо һураггүй ехэ ажал ...гэһэн уряа хэпэ гэжэ ойлгоходо болохол. Хуушаран, ...һалажа байгаа юумэ бүхэнтэй тэмсэжэ байдаг, манай ...ажабайдалда. Хүнэй оюун бодолдо мүндэлэн түрэ...жашье байдаг, илаһан, илажашье байдаг хамаг бүхы, ...һайхан юумые дэмжэхын, түргэдхэхын тула хүсэн...бари мэргэжэлдээ этигэдэг энэ этигэлнай үргэн да...гаар коммунизм байгуулжа байгаа үедэ баһал үргэн ...дэлгэрүүлэгдэхэ ёһотой ха юм.

...юумэн илахадаа зарим ушарта даншье бэлэн бэшэ ...Гэбэшье, тэмсэлээр, хүшэр хүндэ илалтануудаар дүүрэн ...манай ажабайдал бүрил һонинтой бэшэ гү, тэмсэгшэ, ...байгуулагша, большевистскэ сэдьхэлтэй совет хүн бү...гэжэ тоологдохо зэргэтэй бэшэ гү! Совет хүн гээ...гансахашье манай литературын герой бэшэ, харин ма...үеын герой мүн ха юм. Бүхы хүн түрэлтэн совет ...тэмсэлэй, ажалайнь түлөө баяр баясхалан тэрээндэ хой...шье, хэтэдээшье хүргэжэ байхал.

...съездэ баяр хүргэхэдээ, бидэнэрые өөһэдынгөө най...туһалагшанар гэжэ партиингаа нэрлэһэндэнь омогорхо...лди. Манай газар дэлхэй дээрэхи, юртэмсэ замбуулин ...арад зоной зол жаргалтайгаар ажаһуухын тула орол...гаргажа байгша партиингаа һайн һайхан, арюун нангин ...нь найдамтай туһалагшанар хойшодоошье байхабди ...партияа найдуулнабди.

...охёолшын нэрэ зэргэнь айхабтар хүндэтэй, үндэр дээдэ ...омогорхожо ябадагшье мүртөө, бидэнэр хадаа тэрэ нэрэ ...мини лэ хүндэтэй гээд бодожо ябадаггүйбди, тэрэ нэрэ ...үдэлмэришэ, ажалша хүнэй нэрэ зэргэ гэжэ ойлгодогбди. ...тай туһалагша гээшэмнай ажал хэрэгэйнгээ эрхим мас...ха ёһотой, найдамтай туһалагша гээшэмнай ажалдаа ду...шэн зоригтой хүн, партида хэрэгтэйл болоһон газартань, ...алтын ямаршье хүдэлмэри хэгдэжэ байһан газарта, ком...ын заха хизааргүй ехэ байгуулалтын ямаршье участогта ...а шаман оролдолго гаргажа, партида туһалхаар хүн ...ёһотой.

...эд, манай зарим нэгэнэй алдуу эндүү гаргахада, тоо...манай партиин эсэгэ ёһоной гуримаар, эрид сэхээр бидэ...шүүмжэлхэдэнь, манай литература тухай партимнай орол...гаргажа байна гэжэ, бидэнэрэй хүсэндэ, партиин зааһан ...аар ябаха, тэрээнэй бодото туһалагша болохо гэһэн ха...хүсэлдэмнай этигэжэ байна гэжэ анхаран ойлгодог бай...

...иин найдамтай туһалагша хадаа ямаршье газарта; бэр...тэйшье, орёо түбэгтэйшье, коммунизм байгуулжа байха...рээнэй дайсадтай улаан нюураараа уулзажа тулалдаха...зарта хэхэл ажалаа үнэн сэхэ рууль хэжэ байха ёһотой

...байлдаанай гал дүлэн соошье, айхабтар ехэ барилга ...э байһан газарташье ябадаг байһан манай литературын ...лэ оюун бэлигтэ, һайн һайхан сэдьхэлтэй хүнүүд марк...ленинизмын сургаалай түлөө тэмсэлые өөһэдынгөө нангин ...гэжэ тоолоод, эгээл тиимээр партидаа туһалдаг байгаа.

Бидэнэршье баһал парти болон арадайнгаа урдахи харюусалгые, уялгые тиигэжэ ойлгодог байнабди.

Бидэнэр ажал хүдэлмэридөө хэнһээ жэшээ абахаяа мэдэхэбди. Коммунизмын сургаалай илан мандахын тула эрид сэхэ, зүрхэтэй тэмсэлэй, шэн зоригтой, шадамар ажалай жэшээе бидэнэртэ, зарим нэгэ хүнэй зуунишье жэл соо хэжэ шадахагүй юумые манай хараһаар байтар эдээхэн жэлнүүд дотор хэжэрхиһэн, эсэшэ сусашагүй ажалша хүн, Центральна Комитедэй Нэгэдэхи секретарь Никита Сергеевич Хрущевһоо эхилээд партимнай олон мянган хүдэлмэришэдые манда харуулжа байдаг.

Бидэнэрэй ажал хэрэгые гүнзэгыгөөр уудалан, мантай ехээр хөөрэлдэһэнэйнь түлөө, нэгэ ажалда хүдэлжэ байгаа нүхэд шэнгеэр, нюуха далдалхые мэдэнгүйгөөр, сэб сэхэ руунь мантай хөөрэлдэһэнэйнь түлөө Никита Сергеевич Хрущевто баясхалантай байна гээшэбди.

Партиин жэшээгээр шэнэ общество байгуулха, шэнэ хүниие хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ хамаг хүсэ шадалаа үгэхэбди гэжэ тэрээндэ үгэсэ үгэнэбди. Бидэнэр хадаа энээниие өөһэдынгөө ажалда эгээн шухала, эгээн нангин зорилго гэжэ тоолонобди.

Манай коммунистическэ хэрэгэй илан мандахын тула, хэрэгтэйл болоһон газартань, манай обществын коммунизм тээшэ дабшаха хэрэгтэ һаад хэдэг бүхы юумые—хуушарһан формонуудые, хүнүүдэй ухаан бодолдохи капитализмын үлэгдэлые уран хурса үгөөрөө танай жэшээгээр шүүмжэлхэбди гээд партидаа үгэсэ үгэхэ байнабди.

Энээнэй урда тээ байһан хамаг бүхы юумыемнай муушалха гэжэ, мүнөө байгааша юумыемнай доромжолхо, манай социалистическэ культурын ерээдүйн хүгжэлтэдэ этигэлгүй болгохо гэжэ социализмын дайсадай, ревизионистнуудай элдэб үнгөөр аашалха ябадалдань уранзохёолшын, публицистын, шүүмжэлэгшын хурса үгөөр хайр гамгүй хатуу харюу үгэхэбди гэжэ партиингаа жэшээгээр үгэсэ үгэнэбди.

Манай обществын материальна болон оюун бодолой талаар тон түргэнөөр хүгжэжэ байһан сагта искусствын айхабтар ехэ нүлөөтэй байһыень мэдэржэ байһан бидэнэр коммунизмын хэрэгтэ үнэн сэхэ, арадай ажабайдалтай нягта барисаатай байхабди гэжэ, манай литературын ерээдүйн агуухэ хүгжэлтые мүр дээрээ даажа абахаар бэлэн литературна халаанай хүнүүдые хүмүүжүүлхын тула шангаар тус тустаашье, хамтадаашье, ажаллахабди гэжэ партидаа үгэсэ үгэнэбди.

Арад зондоо үнэн сэхээр алба хэхэ, туһалха гэжэ партиин хүмүүжүүлһэн советскэ литераторнууд бидэнэр, дэлхэй дээрэ гансаарандаа бэшэбди. Бидэнэртэй хамта баһал манай урда табигдаад байһан зорилгын түлөө ахадүү социалистическэ оронуудай уранзохёолшод тэмсэжэ байна. Хамтын хэрэгэй түлөө бидэнэртэй хамта тэмсэл хэдэг иимэ нүхэдтэй байха гээшэмнай ехэл зол жаргал гэжэ тоолонобди.

Дэлхэйн түрүү уранзохёолшод бидэнэртэй хамта эб найрамдалай түлөө тэмсэнэ. Заримандаа айхабтар ехэ хохидолдошье орохо, айхабтар ехэ зоригшье гаргаха хэрэгтэй болодог, тэдэ хүнүүдэй оролдолгыень бидэнэр үндэрөөр сэгнэнэбди.

Бидэнэр хүн түрэлтэнэй ерээдүйн һайн байдал тээшэ зорижо ябаһан бүхы уранзохёолшодой арюун нангин оролдолгыень үндэрөөр сэгнэхэ зуураа, хүсэмнай ямар юумэнһээ эшэ үндэһэтэйб гэхэдэ, партийна үзэл бодолтой, арад зонтоёо нарин нягта холбоотой байһанһаань эшэ үндэһэтэй юм гээд омогорхонобди. Социалистическэ реализмын улам бүри ургажа байгаа олон янзын хэлэнэй литература хадаа өөрынгөө шанараар тон ондоо, шэнэ литература мүн гээшэ. Тэрэ литературын хүгжэлтын гол үндэһэниинь ахадүүгэй дам хөөрондын туһаламжа, үнэхөөрөө интернационализм мүн ха юм.

Бидэнэр мүнөөдэр Ленинскэ Центральна Комитедээр дамжуулан партидаа иигэ дуратай, баяр баясхалантай байһанаа элирхэйлэн мэдүүлхэ һанаатайбди, шэн зоригто, эсэшэ сусашагүй ажалаараа, уранзохёолооро тэрээнэй үндэр найдабариие харюулхабди гэжэ хэлэхэ һанаатайбди.

Коммунизм байгуулагша манай агуухэ арад мандаха болтогой!

Манай парти, тэрээнэй Ленинскэ Центральна Комитет мандаха болтогой!

Арадуудта зол жаргал, эб найрамдал олгогшо коммунизм мандаха болтогой!

СССР-эй уранзохёолшодой Бүхэсоюзна гурбадахи съезд

Республикын аймаг, городуудаар

ХИЛЫН ЗАХЫН ХОТОДО

ХЯАГ УБҺЭНҺӨӨ КЯХТА БОЛОО

Асатай хяаг үбһэнэй адуу малда амтатай, шэмэтэй байдагынь мэдээжэ. Тиимэһээ бурят зоной дунда:

Асатайхан хяаг үбһэндэ
Ардаг моримни таргална...

гэжэ дуулалдадаг.

Кяхта хотые оршон тойрон асатай хяагай үзүүр һаял бултайжа, хүхэрэн харагдана. Ород, Хитад, Монгол гүрэнүүдэй хоорондо ябадаг наймаашад мори, тэмээ, сараа амаруулха, эдеэлүүлхэеэ энэ нютагта, тогтодог, хонодог юм һэн гэхэ. Хяаг ногоондо унаагаа садхаажа хоноһон аяншад Кяхта нютаг гэлсэдэг болоһон гэлэй. Кяхта хүн зоной ажаһуухада айхабтар таарамжатай: хойгууртаа—ой модотой, хада уулаар хүреэлэгдэнхэй; һалхигүй нэмжээ газар юм. Урагшаа Монголой молор тала хүхэрэн харагдадаг.

Энэ городой агаар тунгалаг. Дун сагаанаар будагдаһан хоёр дабхар шулуун гэр олон. Известкотой юу холижо, үни удаан һалахагүйгөөр урдань будадаг байһыень мүнөөшье болотор мэдэгдэнэгүй. «Гурбан жэлдэ известко газар доро булажа эдеэшүүлээд, тэрээндээ тахяагай үндэгэ, һү нэмэдэг байжа болоо» гэжэ зарим зон хэлсэдэг. Үни заяанда будагдаһан гэрнүүд аад, һаяхан будагдаһан шэнгеэр харагдаһаар. Тэрээниие барилгашадай шэнжэлэн үзэбэл, ашатай, туһатай байжашье магад. Хоёр дабхар модон гэрнүүдынь газаа талаһаа хабтагайгаар хададганхай. Тиимэһээ удаан үмхирдэггүй байна. Хотын гол үйлсынь хоёр хажуугаархи ябаган харгы зорюута хабтайтар заһаһан хара шулуу дэбдеэтэй. Үйлсэ бүхэндэнь хүһан жэрытэр таряатай. Мүн шэнэһэн, нарһан һаглайлдан харагдана.

Кяхта хото үдэрһөө үдэртэ улам түргөөр ургажа байна. Һүүлэй жэлнүүдтэ шэнэ шэнэ гэр байра баригдана. Анхандаа Кяхта Грязнуха горхоной хоёр эрьеэр зурыжа байһан аад, мүнөө зүүн, баруун хадынгаа хормойдо тулатараа ургадөө.

Кяхтада гуталай, пивын завод, трикотажна фабрика гэхэ мэтэ үйлэдбэриин предприятинууд, үхибүүдэй ясли, сад, больница, нарайлалгын гэр бии.

ТҮҮХЭТЭ ГАЗАР

Кяхта—Ород, Монгол, Хитад гүрэнүүдэй бэлшэр дээрэхи хото байхаһаа гадна, ехэ түүхэтэй газар юм. Эндэ түрүүшын эрдэмтэ бурят Доржи Банзаров һураһан байгаа. Айлшадай буудаг гэр соонь 1921 ондо Сүхэ-Баатар Чойбалсан хоёрой халадалгатайгаар Монголой Хубисхалта Намын нэгэдүгээр хурал болоһон байха. Суута аяншад П. К. Козлов, академик В. А. Обручев Кяхтада хэдэн хоног тогтоһон гэхэ. Хизаар ороноо шэнжэлхэ музейень жэлдэ 10—20 мянган хүн харадаг, зэдэг. Кяхтын музей байгаалиин, үнгэрһэн үе сагай, совет үеын, уран һайханай гэхэ мэтын таһагуудтай. Музейн библиотекэдэ хуушанай номууд олон. Тобшоор хэлэхэдэ, Кяхтын музей ехэл һонирхолтой.

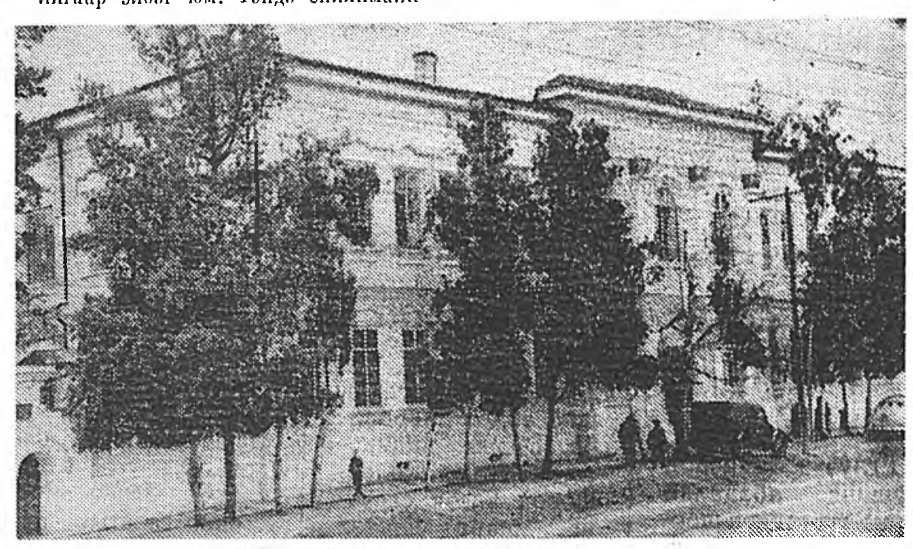
ҮХИБҮҮД АЯНШАЛГАДА ГАРАХАНЬ

Кяхтын аймаг байгаалиин баялигаар элбэг юм. Тэндэ силлиманидай ехэ хэбтэшэ олдонхой. Аймагайнгаа газарай баялигые шэнжэлхын тулада ВЛКСМ-эй айком гэгээрэлэй таһаг хоёр һурагшадые зунайнь амаралтын үедэ хэдэн бүлэг болгон аяншалгада ябуулхаар бэлдэжэ байна. Аймагай гэгээрэлэй гаһагай инспектор А. С. Атутов иигэжэ хөөрэнэ: «Байгаалиин нюусые уудалха хэрэгтэ һурагшадые олоор хабаадуулхамнай. Тэдэнэр географи, ботаника үбэлдөө үзэжэ ойлгоһоноо ундаа нюдөөрөө хаража, гараараа барижа, ойн ухаандаа бүри бүхөөр хадууха байха»...

ИНТЕРНАТ-ҺУРГУУЛИДА

Урдань реальна училищиин байһан байшанда интернат-һургуули оронхой. Тус һургуулиин 250 һурагшад бултадаа үдын урда тээ—нэгэ халаанда һурадаг. Тэдэнэр хамтын байраар, эдеэ хоолоор гүрэнһөө хангагдана. Сүлөөтэй сагта хатарай, дуунай, хүгжэмэй, зурагай, оёдолой, дарханай, фотографиин кружогуудта һурана. Һурагшадые хүдэлмэриин дадалтай, ажалай дүй дүршэлтэй болгохо тушаа анхарал табигдана. Һургуулиин директор В. Г. Николаев иигэжэ хөөрэнэ: «һурагшаднай зунайнгаа амаралта соо 5 га газарта огородой эдеэ тариха. 1500 тахяа үдхэхэбди. Ахалагша классуудай һурагшад трикотажна фабрикын дэргэдэхи барилгын участогта хүдэлжэ, шулуушан, пээшэншэн, шэрэшэн, модошо дархан гэхэ мэтын мэргэжэл абажа эхилээ».

Б. Батоев.

Кяхтадахи хизаар ороноо шэнжэлэлгын музейн байшан. С. Доржиевай фото.

Һурагшадай бэлиг, шадабари ургана

Һаяхан хоёр үдэрэй туршада аймагай Культурын байшан соо һурагшадай уран һайханай бүлгэмэй хүдэлмэриие хаража үзэбэ. Мүн Ториин дунда һургуулида үхибүүдэй уралан дархалһан зүйлнүүдэй выставкэ нээгдэһэн байна.

Культурын байшангай уужам зал соо хүн зон урда урдынхиһаа олон сугларжа, хүхюу баяртайгаар хүмүүжэн ургажа байгаа үхибүүдэйнгээ талаан бэлигыень һайхашаажа, һонирхожо хараба.

Ториин дунда һургуулиин 5—7 классуудай һурагшадай хоор А. С. Пушкинай «Узник», поляк арадай «Хүхы» гэжэ дуунуудые, мүн энэ һургуулиин ахалагша классуудайхид «Коммунистическэ бригадануудай марш» (хүгжэмынь Новиковой), «Росси» (хүгжэмынь Мураделиин) гэжэ дуунуудые багша П. И. Жарынинай хүтэлбэри доро хонгёо һайханаар дуулажа, харагшадай дура сэдьхэл буляаһан байха юм.

Үлэгшэнэй дунда һургуулиин һурагшадай хоор Д. Аюшеевэй «Коммунистическэ парти тухай дууе» яһала һайнаар дуулаба. Энэ һургуулиин 3-дахи классай һурагша Бадмаевагай «Бурят орон» гэһэн арадай дууе, 9-дэхи классай һурагша Люба Хубаевагай «Эсээ бэшэ энэ морин» (бурят арадай), «Шэбэнэнэ» (монгол арадай) гэһэн дуунуудые дуулахадань, харагшад альга ташан угтаа. 9-хи классай һурагша Галя Мункуева «Хэмэл одон» гэһэн В. Рождественскиин шүлэг, 10-хи классай һурагша Галя Батажапова өөрынгөө зохёоһон «Багшадаа» гэжэ шүлэг уран хурсаар уншаба. Хэдэн басагад—Очирова Л., Дамдинова Ц., Очирова Ц.-Д., Вампилова Д. (Үлэгшэнэй һургуули) энэдхэг хатар наадахадаа, солбон бэрхэеэ харуулаа.

Алсагай, Бургалтайн долоон жэлэй һургуулинуудай һурагшадай уран һайханай бүлгэмүүд яһала бараг бэлэдхэлтэйгээр харалгада хабаадаа. Ториин дунда һургуулиин байшан соо нээгдэһэн үхибүүдэй уран дархалалгын выставкые аймагай центрын ажалшад хоёр үдэрэй туршада хаража ехэтэ һонирхобо.

Тохойн дунда һургуулиин 5—9 классуудай һурагшадай уралан бүтээһэн хэрэгсэлнүүд: буфет, радиоприемник табиха багахан стол, тумбочка, этажеркэ гэхэ мэтэнүүд олоной анхарал татана.

Үлэгшэнэй дунда һургуулиин физико-техническэ кружогто хабаадагшадай (физикын багша С. П. Семеновой хүтэлбэри доро) өөһэдынь бүтээһэн элдэб приборнууд табигданхай. Тэдэнь хэшээлнүүдээ һонирхолтойгоор, ойлгосотойгоор хэхэ хэрэгтэнь багшанарта тон туһатай юм. 9—10 классай һурагшад А. Шойжипов, Д. Тондопов, Б. Мункуев, В. Цыденов гэгшэд КПСС-эй XXI съездын баталһан долоон жэлэй түсэбэй даабаринуудай ёһоор орон соо хэгдэхэ шэнэ барилгануудые харуулһан карта зураба. Ахалагша классуудай һурагшад Р. Будаев (10 кл) А. Юсудуровтай (8 класс) хамтаржа, электрын хүсөөр хүдэлдэг «Беларусь» трактор бүтээгээд, үнэтэ шанда хүртээ. А. Цыренжапов Г. Дашиев хоёрой хэһэн, өөрөө харайдаг электровоз һайшаагдаа. Уралан оёлгоор үлэгшэнэйхид түрүү һуурида гараба.

М[illegible]жэлэй выставкэ һурагшадай [illegible] бэлигэй, мэргэжэл шадабариин улам үргэдэжэ, политехническэ һуралсалай һайжаржа байһые эли тодоор гэршэлбэ.

Г.-Б. Токтохоев.

КПСС-эй Центральна Комитедтэ, СССР-эй Министрнүүдэй Советдэ

1959—1965 онуудта һургуули-интернат хүгжөөхэ хэмжээнүүд тухай

...ы талаараа һайн эрдэм бэ...лтэй коммунизм байгуулагша...бэлэдхэхэ зорилгые бүри һай...шиндхэхэ уялгатай һургуули...рнадуудые ниилээд үргэдхэхэ ...а гэжэ КПСС-эй XXI съезд ...һэн байна. Һурагшадай эрхим ...юрэнхы дунда болон политех...кэ эрдэм олохо аргатайгаар, ...туһатай ниитын ажалтай һу...алые холбожо, һургуулиин ша...рые үндэр һайхан моральна ...э шанартайгаар, маха бадын ...эстетическэ талаараа һайн ...элтэтэйгээр, арадай ажахын ...шье һалбарида гараад ажал...шадаха болоһон бэлэдхэлтэй ...һурагшадые һургаха тон һайн ...нүхэсэлнүүд һургуули-интер... байгуулагдаха ёһотой. ...—1965 онуудта һургуули-ин...дуудые хүгжөөхэ хэмжээнүүд ...» тогтоол КПСС-эй ЦК болон ...Р-эй Министрнүүдэй Совет ...Богонихон болзор соо хүдэл...байбашье һаа, һургуули-интер...уд манай ороной ажалшадай ...һайнаар сэгнэгдээ, коммунистическэ общество байгуулха ...хүүгэдые хүмүүжүүлхэ эгээн ...той формо байһанаа тэдэнэр ...ю байдал дээрэ харуулаа. Эдэ ...уулинуудта үхибүүдээ үгэхэ гэ...рмэлзэһэн түрэлхидэй тоо олон .... Тиибэшье һургуули-интер...удай тоогой удаанаар ургажа ...ан дээрэһээ мүнөө бии байһан ...һургуулинууд хүн зоной хэрэг...цэнүүдые ханганагүй, тиихэдэ ... газарта һургуули-интерна...ые бариха түсэб дүүргэдэнэ...

...рагшадые коммунистическэ ...хүмүүжүүлгын, һуралсалые ажалтай шадамараар холбожо шадаһанай үльгэр жэшээ харуулха үүргэтэй һуралсал-хүмүүжүүлгын шэнэ түхэлэй зургаанууд бологшо һургуули-интернадуудые саашадань хүгжөөхын зорилгоор долоон жэлэй эсэс багта 1965 ондо һургуули-интернадуудай һурагшанарай тоое 2,5 миллион болгохо шухала гэжэ КПСС-эй Центральна Комитет болон ССР Союзай Министрнүүдэй Совет тоолоһон байна.

Һургуули-интернадуудта хүмүүжүүлэгдэхэ үхибүүдэй тоо Союзна республиканууд болон зам харилсаанай министерстводэ жэл жэлээр хараалагдаа.

1965 ондо һургуули-интернадуудта һурагшадай тоо мүнөө һуража байһан үхибүүдэй тооһоо 14 дахин олон болохо. Эдэ һургуулинуудта үхибүүдээ хүмүүжүүлхэ бүхы дуратанай эрилтэнүүдые хангахын зорилгоор һургуули-интернадуудай тоо саашадаа бүри олон болгогдохо.

Эдэ һургуулинуудта хүмүүжүүлэгдэхээр түсэбөөр хараалагдаһан үхибүүдые бултыень абахын тулада һургуули-интернадуудые бариха мүнгэ СССР-эй Госплан, союзна республиканудай Министрнүүдэй Советүүд, мүн тэрэшэлэн СССР-эй Зам харилсаанай министерство 1959—1965 онуудта хараалха зэргэтэй.

Союзна республикануудай арадай ажахые 1959—1965 онуудта хүгжөөхэ түсэб соо ашаглалгада үгтэхэ һургуули-интернадуудай һуралсалай байшангуудые, хамтын байрануудые оруулха гэжэ союзна республикануудай Министрнүүдэй Советүүдтэ дурадхагдаа.

Союзна республикануудай компартинуудай ЦК-нууд, партиин обкомууд болон хизааркомууд, союзна болон автономно республиканууудай Министрнүүдэй Советүүд, облгүйсэдкомууд болон хизааргүйсэдкомууд 1959—1965 онуудта һургуули-интернадуудые хүгжөөхэ хэмжээ-ябуулгануудые зохёогоод, баталха зэргэтэй. Һуралсалай, байрын болон хамһабариин байшангуудые һургуули-интернадуудта бариха, мүнөө бии байһан таарамжатай байрануудые, мүн эмхи зургаануудай сүлөөлһэн гэрнүүдые энэ зорилго бэелүүлгэдэ хэрэглэхэ хэмжээнүүд түсэб соо хараалагдаха зэргэтэй. Юрэнхы һуралсалай һургуулинуудай багшанарта засагай газараар хараалагдаһан нормоор һургуули-интернадуудай багшанарые байраар хангахын тулада хүдөө нютагуудта барилга һайнаар эрхилхэ шухала.

Өөрынгөө мүнгэ зөөреэр һургуули-интернадуудые барижа байһан түрүү колхозуудай эдэбхи үүсхэлые КПСС-эй ЦК болон СССР-эй Министрнүүдэй Совет һайшаагаа. Энэ үнэтэ дүршэлые бүхы талаарнь дэмжэхэ, дэлгэрүүлхэ гэжэ союзна республиканудай компартиин ЦК-нуудта, КПСС-эй обкомууд болон хизааркомуудта дурадхагдаа. Һургуули-интернат бариһан колхозуудта шухала туһаламжа үзүүлхэ, тиихын зорилгоор барилгын материалнуудые болон түхеэрэлгэнүүдые колхозуудта худалдаха ябадал эмхидхэхэ гэжэ союзна республиканудай Министрнүүдэй Советүүдтэ дурадхагдаа.

Нютагай эрхэ байдалые хараадаа абан, 1959—1965 онуудта хүүгэдэй байшангуудые удаа дараалан һургуули-интернадууд болгон хубилгахыень хаража үзэхые компартинуудай ЦК-нуудта болон союзна республикануудай Министрнүүдэй Советүүдтэ һайшаан дурадхагдаа. Һургуули-интернат болгон хубилгагдаха хүүгэдэй байшангуудай һуралсалай гэрнүүдые, ниитын байранууд болон хамһабариин гэрнүүдые бариха хэмжээ-ябуулганууд һургуули-интернадуудые бариха ба хүгжөөхэ нэгэ түсэб соо оруулагдаха зэргэтэй. Хүдэлмэридэ эльгээгдэхэдэнь, мүн дунда болон дээдэ һургуулинуудта һураха үедэнь хүүгэдэй байшангуудые дүүргэгшэдтэ үгтэдэг хүнгэлэлтэнүүдые һургуули-интернат дүүргэһэн түрэлхидгүй үхибүүдтэ дэлгэрүүлэгдэхэ юм.

«1959—1965 онуудта һургуули-интернадуудые хүгжөөхэ хэмжээнүүд тухай» КПСС-эй ЦК-гэй болон СССР-эй Министрнүүдэй Советэй абаһан тогтоол хадаа һурагшадые хүмүүжүүлхэ, эрдэмдэ һургаха хэрэгые саашадань һайжаруулхада туһалха, һургуулинуудай ажабайдалтай холбоо барисаае бэхижүүлхэ, арадай гэгээрэлые шэнэдхэн хубилгаха гэһэн СССР-эй Верховно Советэй сессиин баталһан хуулиие бэелүүлхэ хэмжээн болохо юм.

Нэгэдэхи классай һуралсалай сагые хорооохоор

Һургуулинуудые политехническэ шэглэлтэй болгон хубилгаха шэнэ гуримай проект юрэнхы дээрээ һайшаагдан дэмжэгдэхээр байна. Гэбэшье нэгэдэхи классай һуралсалай саг буруугаар хубаарилагдаа гэжэ һананаб.

Нэгэдэхи класста 45 минутын хэшээл хэхэ гэжэ хэлэгдэнэ, эды шэнээн саг соо хэшээл үнгэргэдэг зандаа байха һаа, бэшэлгээр гэртэнь даабари үгэхэеэ болёо һаа дээрэтэхэ һэн. Юундэб гэхэдэ, үхибүүд гэртээ хэхэ даабариие классайхиһаа һураггүй муугаар дүүргэдэг гү, али зарим ушарта түрэлхидынь хамһалсадаг байгаа юм.

Зарим нүхэд нэгэдэхи класста 35 минутын хэшээл хэдэг болохо гэжэ дурадхана. Тэрэнь мүн лэ буруушаахаар бэшэ гэжэ һанамаар. 45 минутын хэшээлэй үнгэртэр багашуул эсэшэдэг, багшынгаа хэлэһые балараар ойлгодог.

Эдэ хоёр һанамжаһаа үшөө ондоо һанамжа һалаатуулан гаргажа болохо байна: нэгэн гэбэл—үдэрэй туршада 45 минутын 3 хэшээл, үгы һаа—35 минутын 4 хэшээл үнгэргэхэ. Алиниеншье абаа һаа—адлирхуу хэбэртэй. Юрэнхы дээрэнь хэлэхэдэ, нэгэдэхи классай һуралсалай сагые заал һаа хорооохоор. Үшөө иимэ һанамжа оруулмаар:

Манай республика доторхи олохон һургуулида нэгэ багша хоёр класста зэргэшүүлэн заадаг. Тииһээ тиитэрээ нэгэдэхи класста, мүн үшөө ондоо класста нэгэн доро заадаг багшада хүндэ байха болоно. Энэ бэрхэшээлһээ зарим тэды гарахын тулада нэгэдэхи классай һуралсалай жэлые 15—20 хоногоор эртэ эхилхэ, хабартаа ондоо классуудһаа 15—20 хоногоор урид тарааха хэрэгтэй байгаа. Тиимэ гуримтай болоо хада, багашуулые үзэгтэ һургаха бэлэдхэл анханһаа һайнаар хэгдэхэ бэлэй.

Зэдэ. Ц. Сагалеев,
Борьёогой эхин һургуулиие даагша.

ЕРЭЭДҮЙН ЭМНЭЛГЫН ГОРОДОГТО

Совет хүнүүдэй элүүр энхэ, золтой жаргалтайгаар ажаһуухын тула манай парти, правительство жэл бүри ехэ мүнгэ зөөри гаргашална. Энэнь манай республикын жэшээ дээрэһээшье элеэр харагдана.

Улан-Удэ городой урда захада нарһан тужын дэргэдэ эмнэлгын ехэ ехэ гэрнүүд баригдахаар хараалагдаһан юм. Эндэ бүхы дээрээ эмнэлгын 5 ехэ гэр, захиргаанай-ажахын нэгэ гэр баригдаха түсэбтэй. Баригдажа дүүрэһэн хирургическа, терапевтическа байшангуудта, поликлиникэдэ үдэр бүри олон хүн орожо бэеэ үзүүлнэ, аргалуулна. Хүүгэдэй, мүн уушханай ханяадатай хүнүүдэй аргалуулха ехэ гэрнүүд, захиргаанай-ажахын байшан мүнөө үедэ түлэг дундаа баригдажа байна. Эдэ гэрнүүд 1960 ондо тушаагдаха юм. Эмнэлгын гэрнүүдэй хажуугаар таримал модод олоор һуулгагдажа эхилээ. Эндэхи бүхы барилгын дүүрэхэдэ республиканска больницада хамта дээрээ тусхай дээдэ эрдэмтэй 100 шахуу, дунда эрдэмтэй 200 шахуу врач, фельдшер ажаллаха юм.

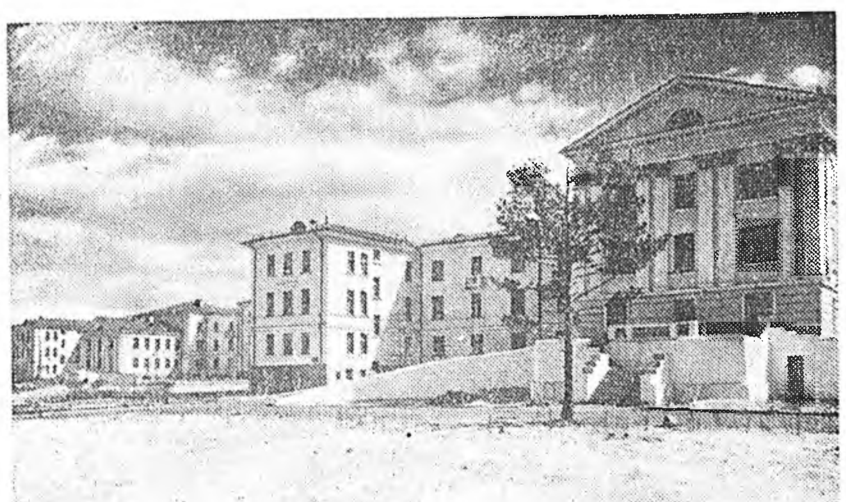

Больницада мүнөө үедэ дүй дүршэлтэй олон врач ажалладаг болонхой. БурАССР-эй Верховно Соведэй депутат, медицинскэ эрдэмэй кандидат Э. Р. Раднаев эндэ элдэб орёо операцинуудые хэхынгээ хажуугаар Улан-Удын больницануудаар, республикын аймагуудаар ябажа операци хэдэг, врачуудта үнэтэй зүбшөөл үгэдэг байна.

Медицинскэ эрдэмэй кандидадууд—стоматолог О. М. Омбоева, больницын главна врач хирург М. О. Петушинов эмнүүлэгшэдэй, мүн сугтаа ажаллагшадай дунда хүндэтэй болонхой. Терапевтическа таһаые даагша Л. Д. Гыргенова хүнүүдые эмнэхэдээ, Хитадай медицинын арга хэрэглэдэг болоо. Хүнэй нервэ гудажа зүүгээр хадхахада астма, радикулит гэхэ мэтэ үбшэниие эмнэжэ болохо юм. Энэ арга Хитад орондо үни удаанһаа хойшо хэрэглэгдэһэн байна.

Ажалдаа үнэн сэхээр хандажа, арад зоной дунда хүндэтэй болоһон врач, фельдшернүүд эндэ олон юм.

Үбшэнтэнэй эмнүүлжэ байһан хирургическа, терапевтическа байшангууд медицинскэ шэнэ аппаратурануудаар хүсэд хангагданхай.

Зураг дээрэ: 1 Республикын больницын эмнэлгын гэрнүүдэй юрэнхы түхэл харуулагдана. 2. Больницын главна врач медицинскэ эрдэмэй кандидат М. О. Петушинов (зүүн гарһаа хоёрдохи) операци хэжэ байна. **Л. Апреловэй, А. Сельверовэй** фото.

Энээниие дуулаа һэн гүт?

Нарин прибор

Углуу тойроһон машина ябадалаа улам түргэдхэн шоссе харгыгаар шуумайба. Автоинспекциин хүдэлмэрилэгшэ харгыгаар иишэ тиишээ годирон ябаһан тэрэ машиные байлган сасуугаа, «һогтуу гүш?» гэжэ жолоошоһоонь асууба.

— Намайе һогтуу гэнэ гүт? Балгашье архи аман соогоо хээгүйб,—гэжэ жолоошо ехэ сухалдангяар дуугарба.

—Һогтуу бэшыетнай мэнэ байса мэдэхэбди,—гэжэ инспектор хэлээд, жолоошондо багахан шэл сорго һарбайба. Энэнь индикатор байгаа. Жолоошоной үлеэн сасуунь шара үнгэтэй шэл соргонь архиин ууралһаа үнгэеэ хубилжа ногоон болобо.

Инженер-химик Л. Мохов, врач И. Шинкаренко гэгшэдэй зохёоһон энэ индикатор багахан аад, таатай зохид юм. Иимэ приборой ашаар хоёрхон һарын туршада Ленинградта олон жолоошод һогтуу ябажа баригдаа. Автоинспекциин хүдэлмэрилэгшэд жолоошодой һогтуу ябаһыень иимэ приборнуудаар алдуугүйгөөр тодорхойлдог болонхой.

(«Советская Россия» газетын энэ жэлэй 105-дахи номерһоо абтаба).

Бишыхан радиоприемник

Сибириин лабораторинуудай нэгэндэ тон бишыхан радиоприемник зохёогдожо байна. Иимэ радиоприёмник газар доро хүдэлхэ шахтерой малгайда тодхогдохоор хараалагдана.

(«Советскэ Союз» журналай энэ жэлэй 33-дахи номерһоо абтаба).

Сагай уларил

Гидрометбюрогой мэдээсэһэнэй ёһоор, мүнөөдэр республика доторнай үүлэтэйшэг байха, бороо хура орохогүй. Баруун тээһээ һулаханаар һалхилха. Улан-Удэдэ 22—24 градус дулаан болохо.

Майн 27—28-да республика доторнай үүлэтэйшэг байха. Бороо хура орохогүй. Баруун хойноһоо һулахан һалхин болохо. Хойто аймагуудта һүниндөө 1—6 градус хүйтэн болохо, бусад аймагуудта 0 градусһаа 5 градус хүрэтэр дулаан болохо байна. Хойто аймагуудта үдэртөө 14—19 градус, бусад аймагуудта 19—24 градус дулаан болохо юм.

ХИЛЫН СААНАҺАА

Советскэ Союз Америка хоёрой хоорондо худалдаа наймаа үргэнөөр дэлгэрүүлхын түлөө

НЬЮ-ЙОРК, майн 23. **(ТАСС-эй корр.).** США-гэй промышленна конференциин национальна Соведэй ээлжээтэ 43-дахи съезд үсэгэлдэр эндэ дүүрэбэ. Жэл бүри үнгэргэгдэдэг энэ съездэ США-гэй промышленна томо томо компанинуудай, худалдаа наймаанай фирмэнүүдэй түлөөлэгшэд, Америкын элитэ ехэ экономистнууд хабаадалсаһан байна. Съезд дээрэ олон хүн үгэ хэлэхэдээ, экономическа хүгжэлтынгөө темпээр СССР-һээ Холбоото Штадуудай ехээр гээгдэжэ байһан тушаань, дэлхэйн капиталистическэ дэлгүүри дээрэ Холбоото Штадуудай ехээр тэмсэдэг болоһон тушаань һанаагаа зобожо байһанаа мэдүүлээ. Промышленна конференциин национальна Соведэй түрүүлэгшэ Джон Синклер съезд дээрэ үгэ хэлэхэдээ, дэлхэйн экономикодо США-гэй ямар үүргэ ээлдэг болоһон тухайнь иигэжэ мэдүүлһэн байна: «США хадаа дайнай дүүрэһэнэй һүүлээрхи түрүүшын жэлнүүдтэ һандаргагдаагүй промышленностьтай гансахан гүрэн байгаа гэжэ дэлхэй дээрэ тоологдодог һэн. Харин бидэнэр мүнөө үедэ тиимэ үүргэ дүүргэхэеэ болёобди. Өөһэдыгөө, мүн бусадыешье хангажа шадаха хүгжэнги экономикотой олон гүрэн дэлхэй дээрэ бии болоод байна».

США арбан жэлэй саада тээ капиталистическэ оронуудай бүтээн гаргадаг бүхы промышленна продукциин 56,2 процентые ээлдэг байгаа һаа, мүнөө 46,4 процентыень ээлдэг болобо,—гэжэ Синклер тэмдэглэбэ.

Баруун Европын оронуудай, социалистическэ лагериин оронуудай хоорондо худалдаа наймаанай үргэнөөр дэлгэржэ байһантайнь дашарамдуулан, США-гэй, Советскэ Союзай хоорондо хэгдэхэ худалдаа наймаанай арга боломжонь бага болохо байна гэжэ съезд дээрэ үгэ хэлэһэн хүнүүд тэмдэглээд, Советскэ Союз Америка хоёрой хоорондо худалдаа наймаа дэлгэрүүлхэ тушаа һаад хэгдэжэ байна гэжэ дураа гутаа.

«Президент Эйзенхауэргэ Н. С. Хрущевой тусхай дурадхалтайгаар хандаһанайнь һүүлээр ородуудтай экономическа мүрысөө эмхидхэхэ, Баруунай, Зүүнэй оронуудай хоорондо худалдаа хэхэ тухай асуудал олон хүнэй хабаадалгатайгаар зүбшэн хэлсэгдэнэ гэжэ уласхоорондын экономическа харилсаанай талаар консультант А. М. Стронг съезд дээрэ мэдүүлээ. Советскэ Союзтай худалдаа наймаанай хэлсээ баталха, Зүүнэй, Баруунай оронуудай хоорондо худалдаа наймаа үргэнөөр дэлгэрүүлхэ тушаа хэлсээ баталха хэрэгтэй гэжэ гадаадын гүрэнүүдтэй худалдаа наймаа эрхилдэг хэдэн организаци дурадхал оруулжа байна. Эд бараа ехээр андалдан абалсаа гээшэ һаа, уласхоорондын түгшүүрил һуларха, оронуудай хоорондохи харилсаан һайжарха байгаа».

В. Богачев.

Тобшо мэдээсэлнүүд

✪ «Номгон Дон» гэжэ советскэ фильм Копенгагенда дүрбэдэхи һараа амжалтатайгаар харуулагдажа байна. Даниин ажалшад уран зохёлшо. М. Шолоховтой уулзажа хөөрэлдэһэнэйнгөө удаа энэ фильмые ехээр һонирхон харадаг болобо. «Номгон Дон» гэжэ фильм хоёр ехэ городой кинотеатрнуудта нэгэн доро харуулагдана.

✪ Синьхуа агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, СССР-эй Наукануудай Академиин, КНР-эй Наукануудай Академиин хоорондо 1959 оной туршада научна харилсаагаа улам һайжаруулха түсэб баталхаяа СССР-эй Наукануудай Академиин делегаци президент академик А. Н. Несмеянов түрүүтэй ерэһэн байна.

✪ Номой уласхоорондын выставкэдэ бэлэдхэжэ, тэрэниие үнгэргэхэ тушаа социалистическэ оронуудай комитедэй заседани Лейпциг городто болоо гэжэ АДН агентство дамжуулна. Дурсагдаһан выставкэ энэ городто байгша оной августын 1-дэ нээгдээд, сентябриин 30 хүрэтэр үргэлжэлхэ юм. Энэ выставкэдэ социалистическэ лагериин оронуудһаа гадна, капиталистическэ зарим оронуудшье хабаадалсаха байна. Выставкын болоходо графикын һайн зохёолнуудаар конкурс эмхидхэгдэхэ юм.

✪ КНР-эй оборонын министр Пын Дэ-хуай түрүүтэй Хитадай сэрэгэй делегаци Румынида айлшаар ерэһэн байна. Румыниин ажалшадай партиин Центральна Комитедэй нэгэдэхи секретарь Г. Георгиу-Деж майн 22-то Хитадай сэрэгэй делегацитай уулзаа. Хитадай Арадай Республикын сэрэгэй делегаци тэрэ үдэртөө Софи город мордоо.

✪ Австралиин премьер-министр Мензис Вашингтон ерэжэ, США-гэй президент Эйзенхауэртэй, вице-президент Никсонтэй уулзаа. Уласхоорондын хэдэ хэдэн асуудалнуудые, гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй Женевэдэхи зүблөөн тушаа асуудалнуудые, гүрэнэй толгойлогшонорой зүблөө зарлаха тухай асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхэ һанаатайб гэжэ Мензис мэдүүлээ.

(ТАСС).

Д. Ф. Даллес наһа бараба

НЬЮ-ЙОРК, майн 24. (ТАСС). Информационно агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, энээнэй урда тээ США-гэй гүрэнэй секретарь байһан Джон Фостер Даллес 71-дэхи жэлдээ мүнөөдэр наһа бараба. Даллес рак үбшөөр үбшэлһэн байгаа. Тэрэ үбшэниинь һүүлэй үедэ һэдэржэ, уушхандань ороһон байна.

Цюрих городто болож[о] байгаа шатаршадай уласхоорондын тур[нир]

ЦЮРИХ, майн 23. (ТАСС-эй [...]хай корр.) Цюрих городто [...] гэгдэжэ байгаа шатарай улас[хоо]рондын турнирай гурбадахи [...] советскэ гроссмейстер Таль [...] шалгарба. Энэ шатаршан [...] наадажа, Даниин гроссмейс[тер ...] шүүгээ.

Гроссмейстер Фишер ([...]) гроссмейстер Олафссониие ([...]ди) шүүбэ. Келлер (Швейцари[...])стриин мастер Дюкштейн [...] Унцикер (ФРГ) Доннерые (Го[лланди]), Глигорич (Югослави). [...]гельтые (Швейцари) шүүһэн [...] Швейцариин шатаршад Бла[...] Вальтер, Барц (Венгри) — [...] (СССР), Бенд—Куппер ([...] Швейцариин) гэгшэд наадажа [...] сэбэ. Хоёрдохи турта дүүр[...] партияа наадахадаа, Келлер [...] гэгшые, Фишер—Бендые шү[...] Вальтер Олафссон хоёрой парти[...] хинаа хойшолуулагдаа.

Мүнөөдэр дүрбэдэхи тур бол[...]

Зворыкина түрүү[...] ябана

СОФИ, майн 23. (ТАСС). [...] нэрнүүдэй дунда шатараар [...] түрүү һуури ээлхын түлөө П[...] городто боложо байһан мүрысө[...] үсэгэлдэр, уржадэр хойшолуул[...]һан партинууд наадагдаһан [...] Советскэ шатаршан Зворыкин[...] шолуулагдаһан хоёр парти [...]жа, Тодорова Борисенко [...] шүүгээд, нэгэдэхи һуури [...] Тиигэжэ нүхэр Зворыкина [...]той болоо. Энэ турнирта түрүү[...] ябаһан Зворыкина һүүлшын [...] нэгэ хүнтэй тэнсээ һаа, тур[...] илажа гараха юм. Югослави[...] таршан Неделькович наада[...] дүүрээгүй партида хабаада[...] Погоревичые шүүгээд, Ерем[...] шүүгдээ, тиигэжэ 10 очкотой [...]лобо.

Мүнөөдэр һүүлшын тур боло[...]

Баруун Германи атом[на] ракетнэ зэбсэгээр хангагдахань

БОНН, (ТАСС). Баруун Г[ерма]ниие атомна, ракетнэ зэбсэгээ[р ...]гаха түсэб тухай мэдээсэл «П[арла]ментариш-политишер прессе[...]» гэжэ пресс-бюллетеньдэ тол[...]доо.

Баруун Германида 9 баталь[он] атомна зэбсэгээр хангаха [...] бундесверэй түсэб дотор хэл[...] гэжэ бюллетень бэшэнэ. Эдэ [...]тальонуудые дээрэ дурсагдаһан [...]сэгээр хангахын тула ракетэ [...]даг 26 түхеэрэлгэ, 288 ракетэ [...] һаа асарагдаха байна. Ракет[...]дые худалдажа абахын ту[ла ...] миллион шахуу марка (не[мец] мүнгөөр) гаргашалагдаха юм.

Уласхоорондын шэнжэлэл

Хэлсээ түйлаха гол зүйл

Гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй зүблөөн Женевэдэ хахад һара шахуу боложо байна. Энэ үе соо хэлсээндэ хабаадагшадай урдаа табиһан гол зорилгонууд тодороод байна. Мүнөө бии байһан Германиин хоёр гүрэнүүдтэй эбэй договор түргэнөөр баталха гэһэн гол зорилгые шиидхэхэ гэжэ Советскэ Союзай делегаци анха түрүүнһээ хойшо оролдоно. Дайнай дүүрэһэнэй һүүлээр үнгэрһэн 15 шахуу жэл соо сугларһан уласхоорондын шухала асуудалнуудые шиидхэлгэдэ иимээр хандалгын зүб байһаниинь эли ха юм. Юундэб гэхэдэ, хэрэгые иигэжэ шиидхэбэл, уласхоорондын оршон байдал «хүйтэн дайнай» угаарһаа сэбэрлэгдэхэ, бусад ондоо олон асуудалнуудые шиидхэхэдэ таатай эрхэ байдал тогтоогдохо болоно бшуу.

Эли тодо советскэ энэ түсэбтэ баруун гүрэнүүд юун гэжэ харюусааб? Баруун гүрэнүүдэй зүгһөө угаа орёо «комплексно түсэб» гэхэ гү, али Баруун оронуудта «пакет» гэжэ нэрлэгдэдэг дурадхал США-гэй Гүрэнэй секретарь Гертер оруулаа. Тэрэ түсэб соо Европодохи аюулгүй байдал, буу зэбсэг хуряалга, Германиие нэгэдүүлгэ болон бусад асуудалнууд нэгэ «зангилаа» болгон зорюутаар хүрмэгдөө юм. Баруун гүрэнүүдэй тус «пакет» соо оруулагдаһан дурадхалнуудаа «хубаагдашагүй нэгэ бүхэли юумэн» гэжэ харахаар дурадхаад, тэрэниие бэелүүлхын тулада 4 шата тэдэнэр хараална. Берлинэй асуудалые түрүүшын шатада «шиидхэхые» тэдэнэр дурадхана. Баруун Берлинэй сэрэгэй эзэмдэлгэдэ байһан ябадалые усадхаһанай ашаар бэшэ, энэ эзэмдэлгын ёһо гуримые бүхы Берлиндэ дэлгэрүүлжэ, Берлинэй асуудал «шиидхэхые» тэдэнэр дурадхана. Удаадахи хоёр шатадань Германиие нэгэдүүлээд, тэрэниие эзэрхэг түримхэй Хойто-Атлантическа союзда оруулхые дурадхана. Дүрбэдэхи шатадань иигэжэ «нэгэдүүлэгдэһэн» Германитай эбэй договор баталхые дурадхагдана. Европын аюулгүй байдалые хангаха, буу зэбсэг хуряаха тухай баруун гүрэнүүдэй түсэб соо ехэ тодо бэшээр хэлэгдэнэ. Тиихэ мүртөө Баруун Германида сэрэгэй базануудые усадхаха, ядерна зэбсэг хорихо тухай асуудалаар юуншье хэлэгдэнэгүй.

Баруунай түсэбэй нэгэ шухала шэнжэнь юм бэ гэхэдэ, өөһэдынгөө хуби заяа шиидхэхэ асуудалһаа немецүүдые холодуулна. Баруунайхидай түсэбэй бүлэг бүхэниинь «дүрбэн гүрэнүүд шухала хэмжээнүүдые абана» гэһэн үгэнүүдээр эхилнэ, «II шата» гэһэн бүлэг соо немецүүд тухай, «Холимол германска комитет» байгуулха тухай хэлэгдэнэ. Зүгөөр ГДР-ые газаашалһан хэмжээнүүд тэндэнь хараалагданхай. Тус «комитедтэ» ГДР-һээ 10 түлөөлэгшэдые, ФРГ-һээ 25 түлөөлэгшэдые хабаадуулхаар дурадхагдана. Хэрбээ энэ дурадхал абаха болоо һаа, холимол германска комитет гээшэ Баруун болон Зүүн Германиие бэе бэедэнь дүтэ болгохогүй, эб найрамдал хангаха хэрэгтэ туһа хүргэхэгүй, харин «хүйтэн дайнай» зэбсэг болохо юм.

Баруун гүрэнүүдэй дурадхаһан түсэб хадаа Германиин асуудалые шиидхэхэ хэрэг хүнгэдхэнэ бэшэ, харин бүри орёо болгоно. Энэ хадаа тэргэ хүдэлгэхэгүйн тулада мориной урда тэргэ табиһаншуу бшуу. Женевэдэхи зүблөөн дээрэ бэе бэеэ ойлголсохо ябадалда туһалалсаха гэжэ эрмэлзэдэггүй «Нью-Йорк геральд трибюн» гэжэ газетэ «олон хүнүүдэй һанамжаар, хэлсэжэ огто абтамаар бэшэ дурадхалнууд оруулагдана» гэжэ бэшэһэн байна. «Советскэ Союзай абамаар дурадхал Гертер оруулаа гээшэ гү?» гэжэ «Нью-Йорк Таймс» газетэдэ Рестон асууна. Тиигээд иигэжэ харюусана: эдэ дурадхалнууд абтажа болохо гэжэ һанадаг хүн Женевэдэ үгы».

Ушар тиимэһээ ямар зорилготойгоор баруун гүрэнүүд өөрынгөө «комплексно түсэб» оруулна гээшэб? гэһэн асуудал табиха баатай бологдоно. Советскэ Союзай зүгһөө шүүмжэлэгдэхээр болгохын тулада баруун гүрэнүүд түсэбөө зорюутаар орёо болгоо. Тиигээд Советскэ Союзтай үгэ ойлголсохонь бэрхэтэй гэжэ хожомынь хардахын зорилготойгоор асуудал иигэжэ табигдана гэжэ Н. С. Хрущев һая зааһан байна.

Бонной болон Парижай дипломадууд һүүлэй үдэрнүүдтэ энэ зорилгоо бэелүүлхэ гэжэ оролдоно. Баруун немецүүдэй нюусаар дэмжэжэ байһан Кув де Мюрвиль хэлсээндэ хабаадагшад сооһоо эгээн буулта хэдэггүй хүниинь болоно гэжэ «Дейли экспресс» гэжэ англиийска газетэ тэмдэглэнэ. «Де Мюрвиль хадаа урдань Баруун Германида Франциин элшэн сайд байһан юм. Энээниие хараадаа абагты. Женевэдэ хэлэһэн тэрэнэй үсөөхэн үгэнүүд ехэл гоё байшоо» гэжэ «Дейли мэйл» газетэ бэшэнэ.

Зүгөөр Женевэдэхи зүблөөндэ хабаадагшадһаа гоё гоё үгэнүүдые хэлэхыень арадууд хүлеэнэ бэшэл. Зорюутаар байгуулагдаһан «зангилаануудые» тайлажа, дэлхэйн тон шухала асуудалнуудаар, нэн түрүүн Германи тухай асуудалаар эбэй договор баталха талаар үгэеэ ойлголсохыень арад зон хүлеэжэ байна. Үгэеэ ойлголсодоггүй асуудалнуудые үсөөн болгохые, Женевэдэхи зүблөөндэ хабаадагшадай хараа бодолнуудые дүтэ болгохые дэлхэйн олониитэ Баруун гүрэнүүдэй түлөөлэгшэдһөө хүлеэнэ. Тиихэдэ манай орон хадаа Женевэдэхи зүблөөнэй амжалта түйлахын тулада тэрээнһээ дулдыдаха бүхы хэмжээнүүдые абаха байна.

Панамериканизмын ээлжээтэ буруушаалга

Гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй Женевэдэ боложо байһан тон шухала зүблөөн олониитын анхарал татажа, Аргентинын ниислэл хото Буэнос-Айрестэ болоһон уласхоорондын ондоо нэгэ зүблөөнһөө олониитын анхарал холодуулһан байна. Америка түбиин 21 гүрэнүүдэй экономическа харилсаа холбоондо зорюулагдаһан «21 оронуудай комитедэй» зүблөөн тухай эндэ хэлэгдэнэ.

Латин Америкын оронуудай экономическа байдалай орёо боложо, хурсадажа байһан үедэ энэ зүблөөн болоо. «Вашингтоной бэелүүлдэг политикада эсэргүү хүдэлөөн Латин Америкада хаа хаанагүй үргэдэжэ байна» гэжэ «Нью-Йорк Таймс» газетэ бэшэнэ.

Америкын газетын энэ бэшээшэнь тон зүб. Юундэб гэхэдэ, США-гэй монополинууд һүүлшын 10 жэл соо Вашингтоной политика бэелүүлһэнэй ашаар Латин Америкаһаа 5600 миллион доллар олзо хамажа абаа. Тэндэ оруулһан доллар бүхэндөө энэ үе соо 3,17 доллар олзо абаһан байна. Эгээл тиимэһээ латино-американска оронуудай энэ эшэгүүригүй мүлжэлгын түлөө Вашингтониие һайшааха аргань үгы бшуу.

Тус районой оронуудай экономическа байдалые һайжаруулхын тулада тодорхой хэмжээнүүдые абаха гэһэн Латин Америкын мэдээжэ ажал-ябуулагшадай дурадхалаар Буэнос-Айрестэ энэ зүблөөн татагдаһан байгаа. Бразилиин президент Кубичекын хэлэһэнэй ёһоор экономическа орёо асуудалнуудые шиидхэхэ, Латинска Америкын оронуудай экономикын һулаар хүгжэнхэй байһан дээрэһээ ядаржа байһан ябадалые дабажа гараха гэһэн асуудалнуудые энэ зүблөөн шиидхэхэ зорилготойгоор татагдааһэн. Зүгөөр энэ зорилго США-гэй аша туһада харюусанагүй. Тиимэһээ Кубичекын зохёоһон программа тухай юрэнхы үгэнүүдые бэшэһэн тогтоолнуудые абаад лэ, элдэб асуудалнуудые «шэнжэлхэ», «хаража үзэхэ» гэһэн зүбшөөлнүүдые дурадхаһан тогтоолнуудые абхуулха гэжэ США оролдобо. Тиихэтэйгээ нэгэн хамта США-гэй түлөөлэгшэ өөһэдынгөө ашаг олзые хамгаалха гэжэ ехээр оролдоо.

Латин Америкын оронуудай экономическа орёо асуудалнуудые шиидхэхэ талаар шанга хэмжээнүүдые абахыень Кубын премьер-министр Фидель Кастро зүблөөндэ хэлэһэн үгэ соогоо эрилтэ хэһэн байна. США-гайхитай сасуулхада Латин Америкын оронуудай хүн зоной ажамидаралай хэмжээн 6 дахин бага байна гэжэ тэрэ тэмдэглээ. Хэрбээ өөһэдынгөө эд б[араа] һаадгүйгөөр худалдаха аргат[ай бо]лоо хадаа доторойнгоо арга б[оло]жоор латино-американска о[рон]у экономикоёо хүгжөөхэ аргат[ай гэ]жэ Кастро хэлээ.

Латин Америкын эконо[мич]ска хүгжэлтые хангахын тула[да ...] миллиард доллар хараалха [...] 10 жэлэй программые Кастр[о ду]радхаһан байна. Кубын ору[улһан] программа «бэелүүлэгдэхэ [аргагүй»] гэһэн США-гэй дурадха[л] тэрэнь буруушаагдаһан байна.

Латин Америкэдэ СШ[А-гэй] ябуулдаг политикые шүүмж[элжэ] Бразилиин, Гондурасай, Уруг[вайн] Венесуэлын, Боливиин болон [...] оронуудай түлөөлэгшэд үгэ х[элэжэ] түүхэй эд болон промышленн[а ба]раануудта таатай зохид сэн т[огтоо]хо гэһэн шанга эрилтэ хэһэн б[айна].

США болон һулаар хүгж[энхэй] оронуудай хоорондохи арсал[даан] зүблөөнэй һүүл багта бүри [...] дашоо. Урдаа табиһан зори[лгоо] зүблөөнэй бэелүүлжэ шада[агүй] дээрэһээ түгэсхэлэй деклара[цида] гараа табихаяа Кубын, Мекси[кын], Чилиин болон Уругвайн түлө[өлэг]шэд арсаа.

Буэнос-Айрестэ болоһон зүб[лөөн] панамериканизм гэдэгэй пана[...] тан буруу һурэһэниие үшөө [...] гэршэлбэ. Хэрбээ тэдэниие С[ША-] гэй монополинуудай уласхоор[ондын] оршондо гансаардуулан б[айл]гадаг ябадалһаа гаража, [...] эрхэтэйгээр бэе бэедээ таар[...] эрхэ байдалда бусад гүрэн[...] худалдаа наймаа хүгжөөхэ [...] ороол хадаа. Латин Амер[икын] оронууд өөһэдынгөө орон[...] хүгжөөжэ, бэхижүүлжэ шада[ха] гэжэ энэ зүблөөн харуулба.

И. ЛАПИЦК[ИЙ]

Редактор Ц. Ц. ЦИБУД[...]

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26, Телефоны редакции: редактора —46-32, зам редактора—32-74, отв. секретаря—27-37, отделов: партийной жизни—34-05, сельского хозяйства и советского строительства—47-58, промышленности и транспорта, пропаганды, информации— 35-14, культуры—24-74, писем и рабселькоров—40-49, отдел переводов, корректорская —35-95, бухгалтерия—37-32, Для междугородных переговоров—1[...]

Н01048. Типография Министерства культуры Бурятской АССР. Зак. № [...]